

Lokalhistorisk forening for Gønderhald kommune

Årsskrift
1980

Nærværende årsskrift for 1980 er trykt i 600 eksemplarer og udgivet af Lokalhistoriskforening og arkiv i Sønderhald kommune.

Eftertryk af årsskrift - helt eller delvis - kun tilladt med udgiverens tilladelse.

Årsskriftets tekst og illustrationer er tilrettelagt af bestyrelsen med Ejnar Thusen Johansen, Auning, som ansvarshavende og teknisk tilrettelægger. I taknemmelighed forfattet med stor velvilje af medarbejdere ved Landsarkivet, Viborg, kulturhistorisk museum, Randers, jagt- og skovbrugsmuseet, Hørsholm og forskellige publikationer.

Layout, sats, repro og tryk: Auning Bogtryk & Offset ApS.

Ekspedition: Helga Sørensen, Årslev, 8900 Randers (tlf. 06-49 13 40).

INDHOLDSFORTEGNELSE:

Et flæsketyveri m. v. for over hundrede år siden	5
Hørning Kirke, kirken der er anderledes	19
Urokse-kranium fundet ved Lykkegården	45
Mads konge - skovens konge	47
Årsberetning	59
Adresseliste og åbningstider	64

FORORD

Citat: »Ak, der findes i dag kun et problem, i hele verden kun et eneste: på ny at give menneskene et åndeligt liv, en åndelig uro. At lade noget i retning af en gregoriansk hymne regne ned over dem... ..«

*Man kan ikke mere leve på budgetter, politik, isskabe og krydsord.
Man kan ikke blive ved.«*

ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY.

Hver Spaan du finder i Danmarks Jord er SJÆL af dem der har bygget Riget.

(Johannes V. Jensen)

Nu, hvor vi er begyndt på 80'erne, er »sparekniven« for alvor ved at blive taget i brug i det danske samfund.

Fremskridtslinien er tilsyneladende brudt, og da er det gavnligt at se sig tilbage - og ERKENDE, at »pendulet« ofte har svinget frem og tilbage i folkets historie.

Vore ældre medborgere kan uden tvivl hjælpe, såvel børn om unge, til et sundere syn på, hvad hverdagen kræver af os, samt hvad denne hverdag KAN give os af egentlige værdier.

VOR HISTORIE ER VOR RYGRAD SOM FOLK! - og den kan ikke fortælles for godt. - Lad det ikke bare være en tør opremsning af statistikker, med indbyggede procent - & rentestørrelser; MEN snarere »EN HYMNE TIL LIVET«... så vi atter kan få et åndeligt liv, hér i Danmark - JA EN ÅNDELIG URO!

Menneskets styrke er: at opdage, oplinde & eksperimentere; men lad os dog ALDRIG forstyrre naturens ligevægt mellem liv og død; thi vore forfædre levede i en mere ægte HELHED- og dermed også med en rigere MENING i hverdagen.

Vi hilser den 4. årgang af vort lokale skrift velkommen! - Gid det må få mange læsere, samt »GØRERE«, ved indsamlingen af stof til belysning af vor fortid & nutid - FREM TIL EN STYRKELSE af det åndelige liv, i den tid, som vi nu kan ane: 80'erne vil kræve stor, åndelig ballast af os alle!

»GOD VIND I 1981... HATTEN AF FOR FORTIDEN & JAKKEN FOR FREMTIDEN«

Johs. O. Laursen.

En lokalpatriot fortæller med begejstring om hvad man ser fra Porsbakkerne over Auning og omegn.

Foto: Erik Olson, Aarslev.

Et flæske-tyveri m.v. for over hundrede år siden.

AF ELSE PEDERSEN
husmoder, Hørning

RAPPORT:

År 1859 den 14. marts modtog undertegnede politibetjent Pedersen i Krstrup en anmeldelse af dags dato fra godsforvalter Møldrup i Årslev om et hos gårdmand Niels Nielsen på Årslev Mark, natten forud begået indbrudstyveri, hvorved al hans kødmat, som var nedsaltet, var bortstjålet.

Jeg begav mig straks til Drastrup, hvor jeg antraf den bestjålne Niels Nielsen, sognefoged Christen Vestergaard i Årslev, kromand Frandsen sammesteds og godsforvalter Møldrup af Elisaholt, som anmeldte, at der var al sansynlighed for, at tyven har været kørende i en enspænder vogn, og at de havde forfulgt vognens spor igennem Årslev, Gundestrup, Tammestrup og til Drastrup. I samtlige disse mænds overværelse blev det tydelige spor af en enspænder vogn videre forfulgt, og fandt vi da, at det førte af vejen til Langkastrup i hvis nærhed, det gik over en rugager lige hen til smed Claus Henriksens hus i Langkastrup. Efter at stedets sognefoged Niels Christensen Jensen med et af ham tilkaldt vidne gårdmand Niels Peter Rasmussen af Kastrup var kommet tilstede, blev Claus Henriksen, som blev antruffen hjemme, tilspurgt om han havde noget imod, at ransagning fortoges i hans hus og gemmer, og da han heri samtykkede, blev en sådan forretning fortaget.

Udenfor døren stod en enspændervogn, på hvilken blev opdaget noget køkkesalt og 2 små fedt eller flækestumper. På vognen hængte en blå vadmel's frakke, som var fedtet på skulderen og den venstre forside og arm, som om den der havde været iført samme, for nyligen havde båret på flæsk. Claus Henriksen erklærede, at vognen og frakken var hans. Det par blå vadmel's bukser som Claus Henriksen var iført, var ligeledes fedtet foran, som om de havde været berørt af flæsk.

I en dragkisteskuffe fandtes imellem noget tøj, 1 rullepølse og 1 kødpølse. I et lidt kammer ved dagligstuen fandtes en del nylig afhugget flæskestykker, som havde været nedsaltet. Endelig fandtes i tørvehuset under tørvesmuld, nedgravet en stor mængde ligeledes grønsaltet flæskestykker med tegn til, at de for nyligen var frahugne. Ialt 46 stykker, samt 7 rullepølser, 2 kødpølser, 5 medisterpølser og 2 fårelår, alt indsvøbt i en skiden lagen påsyet med rødt garn bogstaverne M. K. T. og B. L. samt i en skjorte og 1 særk.

Claus Henriksen erklærede, at det nedgravede ikke var hans, og at han ikke ved, hvordan det er kommen i hans hus. Det øvrige kødmat erklærede han var hans ejendom.

Alt det forefundne blev nedpakket i 3 sække og bemærkes, at det i kammeret forefundne flæsk består i 11 stykker og 2 grønsaltede rullepølser. Sækkerne blev forsynede med skolelærer Carøes segl med bogstaverne C. G. C. efter medfølgende aftryk. Ligeledes blev de ommeldte klædningsstykker og linned påtrykt det samme segl. Denne forsegling foretoges i Claus Henriksens og de øvrige tilstedeværende overværelse.

Da udfaldet af forretningen gav det resultat, at betydelig mistanke hviler mod Claus Henriksen om, at han er gerningsmanden til det begåede indbrudstyveri, fandt jeg anledning til at sætte ham under bevogtning og derefter at overlevere ham til sognefogeden i Langkastrup for endnu i dag med nærværende rapport at føres til herredsfogeden i Randers.

Claus Henriksens kone blev, på grund af at hun har flere små børn, hvoraf et ved brystet, og et syg og sengeliggende, ved sognefogedens foranstaltning sat under bevogtning indtil videre.

Alt det forseglede blev overgivet gårdmændene Christen Eriksen og Knud Sørensen af Kastrup, som transporterede Claus Henriksen til Randers for af dem at afleveres til herredsfogeden.

Datum ut supra

E. Pedersen

Som overværende

Niels Nielsen, J. Møldrup, C. Vestergaard, S. Frandsen, Niels Chr. Jensen, Niels Peter Rasmussen.

År 1859 den 15. marts blev kl. 8,30 formiddag en politiret sat på Tingstedet af herredsløged Kampmann i overværelse af retsvidnerne Andersen og Hofmann.

Ang. et hos Niels Nielsen i Årslev begået tyveri.

I retten blev fremlagt fornævnte rapport fra politibetjent Pedersen af 14. marts, tilligemed et brev fra forvalter Møldrup.

Den anholdte Claus Henriksen var ankommen hertil i går altes omtrent kl. 8. Politibetjent Petersen var mødt, og han forklarede yderligere:

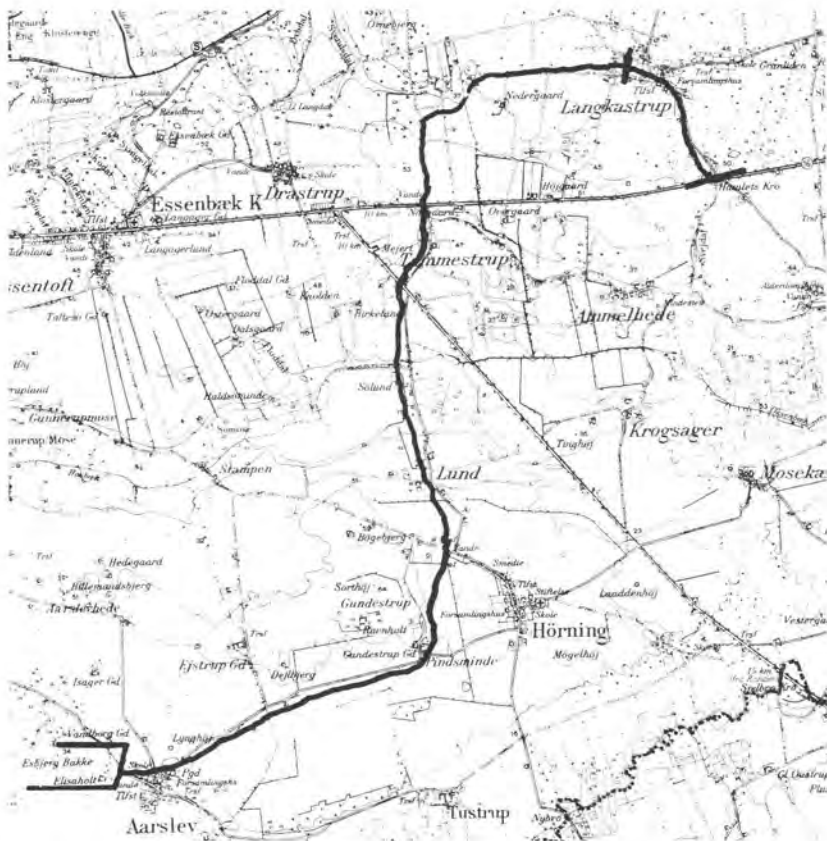
Forvalter Møldrup havde om natten kl. henad 2, da han kørte hjem fra Randers, set en enspændervogn holde tæt udenfor Niels Nielsens gård »Vandborg« ved nogle stakke. Denne gård ligger umiddelbart ved vejen fra Randers efter Årslev, nordlig for vejen, et stykke vestlig for byen Årslev, og lige over for N. Nielsen drejer bivejen af mod syd efter Møldrups gård Elisabetholt, ligeledes en udflyttergård fra Årslev. Da tyveriet i går morges opdagedes, havde de i rapporten nævnte personer forfulgt sporet af enspændervognen indtil Drastrup. I forening med disse fulgte politibetjent Petersen dette fra Drastrup af ud til den Gamle Grenå Landevej af en bivej. Derefter kunne sporet ses ad Landevejen til Langkastrup, forbi Møllen og derfra over et stykke rug til C. Henriksens hus.

C. Henriksens befordring består af en gammel enspændervogn, uden for- eller bagsmæk, og en sort hoppe, der er lam på det venstre bagben. Petersen udleverede en pind, som han angav havde samme bredde som hesteskoens største bredde. Målet blev angivet at være taget af hestens spor på det sted udenfor N. Nielsens gård, hvor befordringen holdt, og disse mål passer nøjagtig med forskoen på C. Henriksens hest. Fra Drastrup til C. Henriksens hus blev hestesporet mangfoldige gange sammenholdt med målet og passede nøjagtig.

Hestesporet syntes også tydelig at vise, at det var en hest, der havde været lam på venstre bagben, thi dette spor viste at tåen af foden var trykket dybere ned end resten af sporet.

Det kunne skønnes, at rullepølsen og kødpølsen der fandtes i dragkisteskuffen, nylig var taget af saltkarret, da megen luge var løbet af i skuffen. Da flæskestykker, det fandtes i kammeret ved dagligstuen, lå i et saltkar, og det var umiskendelig, at disse stykker nyligen var lagt i karret, idet stykkerne, hvor de var skåret over, var ganske friske uden at være overdraget af såkaldt lageslim. Endvidere var stykkerne hugget over uregelmæssigt eller ikke med den omhu, der ved slig lejlighed er almindelig.

I tørvehuset fandtes 2 kar vendt med bunden opad. Begge kar viste spor af, at de ganske nylig havde været brugt til kødmat, de var endnu noget våde og fandtes i dem nogle små klumper kød hængende på siderne. På det sted, hvor karrene lå omvendt, var jorden blød, og ved nu at undersøge stedet nærmere fandtes her gravet et hul af ca. 5 kvarters (ca. 80 cm.) dybde og vel ca. 1 alen (63 cm.) bred. Hvilket var gravet rundt.

I dette hul forefandtes indsvøbt i lagenet, skjorten og særken de ommeldte stykker flæsk m.v. Lagenet, skjorten og særken vedkendte C. Henriksen sig. Denne sidste angav, at han om aftenen var kommen hjem fra Slynborg Kro, hans kone angav, at han var kommen hjem kl. ca. 1-1,30 om natten, noget svirrende, og fra den tid af indtil dag, fortalte hun, blev siddende på en stol.

I Slynborg Kro erfarede Petersen, at C. Henriksen havde været der aftenen forud i selskab med den berygtede Jens Pedersen af Drastrup Mark, og at disse i følge med hinanden havde forladt kroen noget efter kl. 10. C. Henriksen angav at hvis hans befordring havde været brugt, havde han ikke vist noget deraf.

For retten fremstod den anholdte Claus Henriksen. Samtlige de hertil indbragte genstande blev ham forevist, og han blev gjort opmærksom på, at seglene vare ubeskadigede, hvilket han erkendte.

Han genkender sig frakken, bukserne, skjorten, lagenet og særken. Samt de 3

sækkes indhold som svarende til det på hans bopæl fundne.

Anstjålne gårdejer Niels Nielsen af Årslev, der var mødt, blev forevist samtlige kødvarer, og anfører han, han kan med vished genkende den medisterpølse, der fandtes i dragkisteskuflen, som sig tilhørende. For få dage siden faldt hans øjne nemlig på denne pølse, der lå oven i hans saltkar, den havde en snurrig figur, og der var 2 pinde for den ene ende og een for den anden, således som tilfældet er ved den herværende, og han kom der til at tale nærmere med sin kone om denne pølse. Alle de andre sager kan han ikke med vished sige tilhører ham, men tallet på pølser, flæskets udseende m.v. og kvantumet heraf passer altsammen. Han forklarede derefter under sandheds løfte således!

I forgårs aftes gik han og de øvrige folk i huset tilsengs ved sædvanlig tid, omtrent kl. 9, med undtagelse af hans pige Bodil Marie, der først kom hjem fra byen kl. 11-12, hvortil dog Niels Nielsen intet mærkede.

Da Niels Nielsen igår morges kl. 6 kom ud i haven så han, at der tæt udenfor vinduet, ind til saltkammeret, på jorden var hensat en lille, nylig gjort ost, 2 fade mælk, 1 saltet kalvelår og 2 svinetaer. Osten havde ligget i vinduet og de 2 fade mælk havde stået på en hylde lige inden for vinduet, således at tyven ikke kunne gå igennem vinduet uden at rive osten og mælken ned, hvorfor han må antages, at have sat dem udenfor, kødmaden antages at være tabt.

Da han heraf sluttede, at der havde været tyve i saltkammeret, undersøgte han dette, og befandtes det der, at de 2 saltkar, hvori der havde været en hel del flæsk m.v., vare aldeles tømte.

Konen, der er svag, har fortalt ham, at der var 8 eller 9 rullepølser, 5 a 6 medisterpølser foruden den tykke medisterpølse og endelig 2 kødpølser samt 2 færebove.

Da han i går morges opdagede, at han var bestjålet, undersøgte han nærmere, om der var noget spor af gerningsmanden, og opdagede han da straks, at der var spor af træsko fra vinduet i haven over havediget, der går til stuehusets østre gavl. Det forekom ham, at der var spor af 2 mennesker, men til nogen vished tør han ikke sige det.

Claus Henriksen kender han slet ikke, og han tror ikke, at han nogen sinde har været i hans gård. Jens Pedersen af Drastrup Mark var ifjor efterår et par dage hos ham ved brøndarbejde.

Endvidere var mødt sognefoged Christen Vestergaard af Årslev, der under sandheds løfte forklarede aldeles overensstemmende med Niels Nielsen, og han kunne iøvrigt ikke meddele noget, der kunne tjene til yderligere oplysning.

Dommeren havde tilkaldt 2 slagtere, nemlig Mads Rasmussen, Bonde af Kristrup og en arbejdsmand Søren Nielsen af Randers, der tidligere havde været ved slagteriet. Af dem blev af flæsket m.v. undersøgt, rensset og vejjet, før derefter til dets konservering at henlægges i saltkar, der blev hensat i forværelset udenfor

tingstuen og hvortil ingen, uden retspersonalet, har adgang.

De fremstod nu og forklarede, at det herværende flæsk er af mere end een gris.

Flæsket blev vejjet og udgjorde 16 lispund 2 pund, som de ansatte til 2 rigsdaler pr. lispund. Pølserne og det øvrige kødmasse ansatte de til 3 rigsdaler.

Den anholdte Claus Henriksen, blev foreholdt den forbrydelse, hvorfor han mistænkes, men han forsikrede, at han den pågældende nat hele tiden var hjemme. Det flæsk der fandtes nedgravet i tørvehuset, må være nedgravet her uden hans viden af en fremmed, der er gået gennem lemmen ind til tørvehuset, det flæsk m.v. der iøvrigt fandtes hos ham, tilhører ham selv.

Da der er anledning til at mistænke den anholdte for begået tyveri, vil det med hensyn til undersøgelsens fremme, være nødvendigt at han belægges med personlig arrest. Dette blev ham betydet, hvorefter han blev overgivet til bevogtning og forhøret udsat.

Forvalter J. Møldrup af Elisaholt var mødt. Han forklarede, at han og konen sidste søndag nat kørte hjem fra Randers, ved deres hjemkomst var klokken omtrent 2. Da de kom hjem fortalte kusken Søren, at der holdt en enspændervogn på vejen ved N. Nielsens gård. Da så de en enspændervogn med en sort hest og kusken en mandsperson. Denne satte sig op på vognen, og kørte nu forbi ham i ganske få skridts afstand, han kunne se, at der bag i vognen, lå noget der ragede op.

Morgenen derpå kom N. Nielsen og anmeldte tyveriet og de fulgte nu sporet af vognen, som før fortalt.

I Slyngborg Kro hørte de, at arrestanten dagen forud havde hentet sand fra den nærliggende grusgrav med hans enspænderbefordring. De lagde her nøje mærke til sporet af vognen og hesten. Af sporet af denne sidstes sko tog de et mål med et halmstrå, nemlig af bredden af forskoen, hvilket mål han indleverede, og ved eftermåling med det tidligere hertil indleverede mål af skoens bredde, stemte disse mål nøjagtig. Sporet her viste derhos, at tåen af foden på det venstre bagben af hesten var noget dybere end af de øvrige fødder, aldeles således som tilfældet var med det senere forefundne spor fra Drastrup efter Langkastrup.

Da de kom, var det aldeles tydeligt, at arrestanten blev meget bestyrtet, og han blev også senere aldeles bleg, da det i tørvehuset nedgravede flæsk fandtes.

Da han i dag ville rejse herud, lik han at vide, at sognefogeden C. Vestergaard og bestjålne havde opdaget spor af 2 personer fra grusgraven ved Årslev, hvor vognen om natten havde holdt og vendt, tværs over marken uden for byen, hen til bestjålnes gård, både frem og tilbage, så det er at formode, at de har været to om tyveriet, og at de efter dets udøvelse har samlet dem i grusgraven.

Han har hørt, at der skal være spor af den samme enspændervogn til Brusgaard Smedie, og tilbage til N. Nielsens gård. Angående tyveriet i Brusgaard Smedie ved han forøvrigt intet, dog må han bemærke, at han også så, at der i arrestantens overstue, i en sæk, stod en mængde hestesko og andre jernsager, og til kro-

ejer Frandsen skal arrestanten havde ytret, at det var sager han havde købt i Randers.

Dømmeren bemærkede, at arrestantens kone Mette Chatrine Sørensdatte idag var indbragt hertil. Hun fremstod nu i sin frihed og forklarede under sandheds løfte:

I søndags kørte hendes mand midt på formiddagen efter noget sand m.v. til Slynborg Kro. Han kom hjem vel et par timer efter middag og var da i følge med en husmand Laurs, der boer tæt ved Langkastrup Mølle. De var begge temmelig beskjenkede. Hun gav dem nu nogle kartofler og flæsk, og efter at de havde fået kaffe, hvoraf Laurs ikke drak noget, gik denne bort. Han var nu hjemme indtil først på aftenen, da han gik bort til Slynborg Kro. Hun gik i seng tillige med børnene og lukkede døren. Senere, efter at hun havde sovet, kom hendes mand og bankede på vinduet, hvorefter hun stod op og lukkede ham ind, han var da alene, hun så idet mindste ingen.

Da manden kom ind, gik hun igen tilsengs, hun så, at han satte sig ned på en stol i sovekammeret, men hørte nu, at han straks efter igen gik ud, uden at hun mærkede, at han kom tilbage, uagtet hun dog lå nogen tid vågen. Da hendes mand kom, tændte hun lys, og hun så da, at klokken var 12-12,30, men uret plejer at være noget vel hastig. Hun mærkede aldeles intet om natten, hun sov indtil næste morgen, da det var godt dag. Hun vågnede da og så, at hendes mand sad på den stol, hvor hun havde set ham sidde om aftenen. I stuen opholdt sig da også Jens Pedersen, der røg tobak. Hun stod nu op og lavede kaffe, som hendes mand og Jens Pedersen drak tilligemed noget brændevin.

Gårdmændene Geert Christensen, Mads Præst og Mads Kramer af Langkastrup kom også da tilstede for at snakke med hendes mand. Efter at hendes mand derpå havde fodret køerne, gik de tilsengs, og var nylig stået op, da politiet kom, så at hun ikke har bemærket, at han foretog sig noget den dag. Da hun i morges kom ud i sit spisekammer, så hun, at der i deres saltkar lå en hel del flæsk, som hun vidste, ikke havde været i karret dagen forud. Hun spurgte sin mand, hvorfra dette flæsk var kommen, men dertil svarede han, det kom ikke hende ved. Siden hendes mand blev arresteret, har hun for det meste ligget tilsengs, og hun har ikke været i overstuen uden et øjeblik i dag, da hun skulle til at køre herud. Hun bemærkede, at det er en fejltagelse, at det er opgivet, at hendes mindste barn er ved brystet. På grund af de slagtilfælde hun har, har hun vænnet det fra. Da det er nødvendigt, at hun holdes afsondret med hensyn til undersøgelsens fremme, og det derhos er formodning for, at hun er medvider i det omhandlede tyveri, vil hun være at belægge med personlig arrest.

Den 19. marts kl. 9 om aftenen blev der holdt forhør over arrestanten C. Henriksen, men han benægtede stadig at kende noget til det omhandlede tyveri.

Den 20. marts kl. 11 formiddag blev en politiret sat, uagtet det var helligdag. Dommeren mente at burde optage forhør for at forsøge, om ikke Claus Henriksens kone kunne bevæges til at afgive en sandfærdig forklaring, som meget ønskedes forinden forhøret i morgen fortsattes.

Før retten fremstod nu Mette Chatrine Sørensdatter, der formanet til sandhed nu lovede at følge denne og derefter forklarede: Søndag den 13. marts kørte hendes mand til Slyngborg Kro med 1. td. rug og ville derefter i sandgraven ved kroen hente et læs sand. Han kom hjem et par timer efter middag, og da han havde solgt rugen, hjembragte han fra kroen noget kaffe m.v. og 3 pægle brændevin (ca. 8 dl.). Han var da ledsaget af den tidligere nævnte Laurs, og begge var svirede. Hun gav dem middagsmad, og gav sig derefter til at lave kaffe til dem, men før end hun var færdig dermed, gik Laurs bort, og hendes mand ville tilsidst ikke drikke noget af kaffen. Hun kom nu i lidt uenighed med ham om nogle familieanliggender, hvorfor han i hidsighed løb ud, og læssede sandet af. Ligesom han igen kom ind, kom Jens Pedersen. De sad nu og drak en del brændevin sammen.

Derpå drak Jens Pedersen og hendes mand atter noget brændevin, og i mørkningen gik de begge bort. Hun løb nu atter ud for at se, hvorhen de gik, og hun så da, at de stak ud efter Slyngborg Kro. Hun gik straks derefter tilsens.

Som tidligere fortalt bankede manden på vinduet og hun rejste sig for at lukke ham ind. Hendes mand var da atter ledsaget af Jens Pedersen, og de tændte lys, hvorimod hun straks gik tilsens.

Hun hørte at yderdøren blev lukket til, men hun forsikrede, at hun ikke derpå hørte videre, navnlig ikke at hesten blev trukket ud, og at vognen kørte bort.

Hun faldt straks i søvn, og sov, indtil hun kort forinden dag blev vækket ved at yderdøren blev åbnet. Hun hørte derpå, at der nogle gange blev gået frem og tilbage fra forstuen ind i overstuen, hvorpå hendes mand kom ind, og bad hende om at stå op for at give dem noget at spise og drikke.

Hun rejste sig, og da hun derpå var gået ud i køkkenet for at gøre ild på, kom Jens Pedersen ud til hende i køkkenet og medbragte en medisterpølse og et lille stk. flæsk, som han bad hende om at lave til for dem. Da dette var stegt og hun dertil havde varmet nogle kartofler, satte hun det for Jens Pedersen og hendes mand, som spiste det og drak noget brændevin til. Hun trakterede dem derefter med kaffe.

3 mænd fra byen kom nu tilstede, de ville tale med hendes mand om forskelligt smedearbejde.

Da disse mænd kort derpå var gået bort, gik hendes mand og Jens Pedersen op i overstuen. Hun selv gik ud for at malke. Hun så da at hesten i stalden var svedig, så at hun nok kunne vide, at hendes mand og Jens havde brugt hesten om natten. Før end hun var gået ud for at malke, havde hun set ind i overstuen, og her så hun, at der lå et par fyldte sække med et par stkr. flæsk ovenpå.

Sådan kan man forestille sig aftalerne om flæsketyveriet tilrettelagt på Slyngborg Kro.

Da hun kom ind fra malkningen, var hendes mand og J. Pedersen ifærd med at partere flæsket, hvormed sækkene havde været fyldte. Hendes mand spurgte hende, om hun ikke kunne levere dem en ballie til at komme flæsket i. Hendes mands ældste datter af første ægteskab, passede, medens alt dette stod på, det mindste barn i sovekammeret, så at hun ikke antages, at havde set noget af, hvad der passerede.

Af det flæsk, der var parteret i overstuen, blev så ballien fyldt, og derpå af J. Pedersen og hendes mand sat ind i spisekammeret. Hun hørte, at hendes mand opmuntrede J. Pedersen til at tage noget deraf, men dertil svarede han, at han ikke ville have en stump deraf til sig, da han havde skaffet alt sit tøj bort, da han frygtede for, at man ville komme og skrive hos ham. Hun bemærkede endvidere, at de derpå i tørvehuset gravede et hul, hvori flæsket m.v. blev lagt ned på det sted, hvor det siden af politiet fandtes.

Da alt dette var sket, vel kl. 10 eller 11, ytrede Jens Pedersen at han ville bort. Hendes mand vandede hesten, gik derefter i seng, og var først kommen op kort tid førend politiet kom.

Hun havde spurgt Jens om hvor de havde taget alt det flæsk m.v., og dertil svarede han, at det var over 2 mil herfra, men nærmere betegnede han ikke stedet.

Tirsdag den 15. om formiddagen kom gårdmændene Knud Sørensen og Christen Eriksen, der havde bevogtet hendes mand dagen forud, under transporten til Randers, ind til hende. Husmand Jens Madsen i Lime, der er gift med hendes mands søster, var da kommen tilstede, han ville, for en tid, låne deres hest. Derom ville disse mænd nu tale med hende. Medens hun med svogeren og de mænd, der var satte som vagt for hende, var udenfor for at se på hesten, var Knud Sørensen og Christen Eriksen indenfor, og hendes datter Grethe fortalte hende, da de var gået bort, og Jens Madsen var redet bort med hesten, at Knud Sørensen og Christen Eriksen, fra hendes mand, ville bede hende gemme det jern, der lå i overstuen. Hun bad nu Grete om at sige til hendes bedstefader, Rasmus Sparre, hvad hendes mand havde sagt, der skulle gøres ved jernet.

Senere, hun troer det var onsdag morgen, fortalte Grete hende, at Knud Sørensen havde været hos hendes bedstefader og sagt ham, at det ikke var værd at grave jernet ned, da de, hun antager derved sigtedes til politiet, nok havde set jernet. Grethe fortalte hende da, at hendes Bestefader derpå havde sagt til hende, at han havde lagt det ud i laden og gemt det under noget halm, og videre ville han ikke have dermed at bestille.

Hun angives at være 29 år gammel og ikke tidligere at have været tiltalt eller straffet. Hendes skudsmålsbog beroer i hendes hjem.

Hun tilføjer: En 5 a 6 dage før hendes mand blev anholdt, var J. Pedersen hos ham for at få nogle søm slåede. Da hendes mand ikke selv havde lejlighed til at gå i smedien, slog J. Pedersen selv sømmene, og imidlertid hang hans frakke i stuen, og hun så da, at der sad 3 sølvspiseskeer i en af baglommerne. Siden, da han var gået, så hun, at der lå 3 sølvspiseskeer på hendes dragkiste. Hun spurgte da sin mand om, hvis disse skeer var og han forklarede da, at disse skeer havde Jens Pedersen anmodet ham om, måtte blive liggende, medens han gik til kroen; men han afhentede dem ikke siden, og de ligger endnu på hendes dragkiste indsvøbt i papir.

Den 26. marts kl. 8 1/2 aften blev en politiret sat for at optage forhør betræffende tyveriet hos N. Nielsen.

I sin frihed fremstod arrestanten C. Henriksen, der uagtet formaning til sandheden, vedblev at fæstholde sit tidligere udsagn.

På anstillet eksamination forklarede han derefter:

Fra Slyngborg Kro, hvor han havde solgt 1 td. rug, kom han hjem med husmand Laurs Christensen ved den gamle Landevej. Han havde bl.a. købt 3 pægle brændevin i kroen. Han troede nok, at de ved deres hjemkomst fik noget smørrebrød at spise, men han husker dog ikke ret, om de nød noget. Senere på eftermiddagen, kom Jens Lystrup til ham, og for at drikke en snaps i kroen, gik de, vel henimod aften, derhen. Han sad der, indtil det blev dem sagt, at de ikke længere måtte forblive i kroen.

Da han var svirende, kastede han sig straks, da han kom ind i sovekammeret, på en stol og sov her til om morgenen.

Dommeren foreholdt ham, at hans forklaring var særdeles forbeholden og tydeligt røbede, at han ville skjule noget.

I sin frihed fremstod arrestantinden Mette Chatrine Sørensdatter. Hun gentog sin tidligere forklaring og tilståelse.

Confontration blev derefter anstillet imellem hende og hendes mand punkt for punkt, men desuagtet fastholdt denne sidste sin tidligere forklaring og benægtede alt i hans kones forklaring, der stod i nogen strid med, hvad han havde forklaret.

Han blev adspurgt om, hvad der kunne bringe hans kone til at lyve ham på, hvorpå han svarede, at hun har ønsket engang at skilles fra ham. Hun bemærkede i den anledning, at hun sidste sommer virkeligen også ytrede til ham, at hun kunne ønske at blive skilt fra ham, grunden hertil antager hun var, at hun led at slagtilfælde og derved var blevet noget forstyrret. De var ikke sammen hos præsten, og ej heller blev andet skridt i den anledning foretaget.

De blev atter overgivne til bevogtning og forhøret udsat.

Den 2. april kl. 7 aften blev forhøret optaget og arrestanten Claus Henriksen fremstod og vedblev at fastholde sin tidligere afgivne forklaring.

Det blev ham foreholdt, at det ved politiets ankomst til hans hus den 14. marts var oplyst, at hans vogn kunne skønnes nylig, at være brugt, og at der derhos i samme var spor af salt og i samme fundet et par flæskestumper, og han blev opfordret til at forklare, hvorledes dette kunne være muligt.

Arrestanten erklærer, at han ikke ved at forklare sig dette, han har ikke overdraget brugen af vognen til nogen.

Dernæst foreholdtes ham, at de 11 stk. flæsk, der fandtes i karret i spisekammeret, umuligt af ham kunne være købt til forskellige tider i Randers.

Det foreholdtes dernæst arrestanten, hvorledes det var muligt, at hans forklaring om, at det i hans tørvehus forefundne flæsk, her var henlagt af en fremmed uden hans viden, kunne være sandhed.

Med hensyn til tyveriet i Brusgaard Smedie blev det gentaget for ham, hvorledes det var bevist, at det hos ham forefundne jern, i det mindste har en del tilhørt proprietæren på Brusgaard, at hans forklaring om at have købt dette i Randers ligeledes var usand, idet jernet på den tid, dette skal være sket, henlå i Brusgaard Smedie.

I forbindelse hermed blev det ham foreholdt, at sporet af hans befordring gik til og fra Brusgaard Smedie.

Da arrestanten forhen blev straffet i Århus, var han i smedelæret hos G. Hansen på Vosnæsgaard, og efter udstæet straf kom han igen tilbage til denne mand. Vel et par årstid derefter flyttede han med samme til Balle, Mørke sogn, hvor han var et par år. Han kom derpå til Langkastrup hos smed Søren Andersen, og si-

den den tid har han stadig opholdt sig i Langkastrup, hvor han ejer et hus med 2 a 3 skp. hartkorn, med en gæld på ca. 180 rigsdaler og derhos er bysmed. På huset hviler en lille aftægt. Han er anden gang gift og har ialt 7 børn, hvoraf ingen er forsørgede, idet den ældste er den under sagen alhørte Grethe, 11 år gammel. Da han opholdt sig i Balle, var han under tiltale for et lærredstyveri, og senere i Langkastrup var han under tiltale med ovennævnte Søren Andersen ligeledes for tyveri, uden at han nogen af disse gange blev straffet. Oftere har han ikke været under tiltale. Han har ikke været under militærtjeneste.

Arrestantindens skudsmålsbog blev fremlagt, og af hende vedkendt. Hun er 29 år gammel, født den 1. december 1830 i Galten. Hendes moder hed Kirsten Pedersdatter, og hendes stedmoder Johanne Nielsdatter. Hun er konfirmeret i Todberg i foråret 1845. Som skudsmålsbogen udviser har hun kun haft en tjeneste, nemlig på Kollerup, fra 1. november 1849 til 1 november 1950, hvorimod hun iøvrigt stadig har opholdt sig i Todberg sogn, indtil hun i november 1857 blev gift med sin nuværende mand, og derpå med ham flyttede til Langkastrup.

Den 18. april 1859, kl. 4 eftermiddag blev af cancelliråd herredsfoged Kampmann, i Årslev hos Niels Nielsen, Vandborg alholdt en politiret i overværelse af de ekstraordinære vidner politibetjent Petersen og Jørgensen.

Dommeren med vidner undersøgte først lokaliteterne og fandtes samme aldeles svarende til den beskrivelse, der af samme, er givet af Niels Nielsen. Det bemær-

kedes, at der på døren fra bryggerset ind til kammeret, hvor flæsket m.v. blev stjålet, ikke findes anden lukkelse end en krog med haspe ind imod bryggerset. Vinduet ind til dette kammer var et enkelt vindue og så smalt, at en voksen person ikke antages, at kunne gå derind uden på siden. Niels Nielsen foreviste, hvor sporet havde gået over havediget, og hvor sporet af 2 personer havde været at se over marken udenom Årslev efter grusgraven.

For retten fremstod N. Niensens hustru Ane Kirstine Ludvigsdatter, der under sandheds løfte forklarede: at der foruden flæsket blev dem frastjålet 9 rullepølser, 6 medisterpølser, 2 kødpølser og 2 fårelår, og hun mener at kunne genkende de 2 kødpølser og er aldeles sikker på at kunne genkende medisterpølsen af samme art, som tilfældet var med hendes mand, da den havde en noget aparte figur.

Derefter fremstod Niels Niensens tjenestepige Bodil Marie Sørensdatter af Årslev, der forklarede at hun aftenen førend tyveriet blev begået, var i Gundestrup m.v. og kom først hjem kl. ca. 11 a 12.

Hun faldt straks i søvn, og kan intet som helst meddele til yderligere oplysning, om det udøvede tyveri.

Tjenestekarlene Jens Johansen og Lars Johan Store blev ligeledes afhørt. De forklarede begge at de gik i seng om aftenen omtrent kl. 9, de sover i den venstre længe, og mærkede ikke til den mindste uro.

For retten fremstod nu sogneløged Christen Vestergaard af Årslev der forklarede: Han og Niels Nielsen så på turen til Randers den 15. marts, at sporet fra Årslev-Randers vejen gik ind ad vejen efter Brusgaard, og han er vis på at det var sporet af den samme vogn. Den næste dag var han på Brusgaard, og han hørte da først om tyveriet i smedien, og da det blev ham fortalt, at en pige havde set sporet af en vogn, der var vendt ved smedien, tvivlede han ikke om, at tyveriet her var udøvet af de samme personer, der havde stjålet hos N. Nielsen.

Det var ham og N. Nielsen, der havde fulgt sporene, der af 2 personer gik frem og tilbage fra grusgraven ved Årslev, lige hen til det nordøstlige hjørne af Vandborg, hvor tyveriet blev begået.

Den 9. maj fremstod gårdmand Niels Nielsen af Årslev for retten.

Den på flæsket m.v. den 15. marts satte vurdering blev foreholdt arrestanten C. Henriksen, der intet ved samme fandt at erindre. Han erklærede på anledning, at han samtykkede i at flæsket m.v. i det hele overleveres til Niels Nielsen, med undtagelse af de 11 stk. flæsk, der fandtes i karret i spisekammeret, som han påstår, at have købt og betalt, dog har han intet imod udlevering, når dette flæsk erstattes ham, og erstatningens størrelse overlader han til dommeren. Dommeren bemærker, at de omtalte 11 stk. flæsk ved anholdelsen blev blandet med det øvrige flæsk, så at det ikke kan adskilles, og at flæsket iøvrigt ved at henstå længere rimeligvis vil blive fordærvet. Flæsket m.v. vil derfor, med undtagelse af den ene pølse, Claus Henriksens kone har vedkendt sig, være at udlevere til Niels Niel-

sen. Denne sidste erklærer at han mod at få flæsket m.v. udleveret, iøvrigt irafalder krav på erstatning. Efter den af Niels Nielsen den 15. marts og 18. april afgivne forklaring var oplæst, hvortil han føjer at det selvfølgelig af hans forklaring fremgår, at flæsket m.v. forsåvidt det tilhører ham, er frakommen mod hans viden og villie. Bekræftede han denne rigtighed efter foregivne lovlig omgang med lovens ed og blev demiteret.

Arrestanterne Jens Pedersen og Claus Henriksen blev derefter overgivet til bevogtning.

E. P.

PS. Ovenstående artikel er efter aftale forkortet af redaktionen til ca. 2/3 af det oprindelige stof. Det kan samtidig tilføjes, at der formodentlig ikke senere er falden anden dom over arrestanterne, idet der ikke i sagens akter på Landsarkivet i Viborg findes noget herom. Det kan således skønnes, at brugstyveri (flæsk og pølser) dengang var omtrent lige så »lovligt« som i dag (biler o.l.), men at det afstedkom lige så belastende lange undersøgelser for samfundet, uden at det egentlig tjener noget formål, bortset fra tilbagelevering af det stjålne.

Red.

Deltagerne i sommerudflugten til Tværsigemosen lytter til Adolf Reimers (i midten med sommerhat).

Foto: Erik Olson, Aarslev.

HØRNING KIRKE.

Materialet til efterfølgende skrift er samlet og bearbejdet af tidligere gårdejer Kr. Juul Christensen, Moeskar, født 1897, død 29/6-1977. Kr. Juul var formand for Hørning menighedsråd fra 1962 til sin død, og efter at have solgt gården i Moeskar og bygget hus i Hørning fik han tid til at sætte sig grundigt ind i tingene. Det hele blev samlet i et ringbind og var tænkt som en vejleder for besøgende i kirken.

Da det i mange år har været et savn, at der ikke findes noget samlet på tryk om Hørning kirke, og da der ved genindvielsen af kirken i 1964 af daværende biskop Høyrup blev overrakt kirken en pengegave fra »Den Hørning'ske Stiftelse« med påtegningen »Til senere udgivelse af et skrift om Hørning kirke«, foreligger nu dette skrift.

Foruden Kr. Juuls egen tekst indgår billedmateriale og uddrag af »Fra Nationalmuseets arbejdsmark« 1961, Knud J. Krog og Olfert Voss: Fra hedenskab til kristendom i Hørning, og af »Skalk« 1963, Hørningbørdet. Fra begge tidsskrifter er indhentet velvillig tilladelse. Som det vil fremgå af Kr. Juuls skrift, har vi hermed to kirkebygninger placeret, trækirken og »Oberstens kirke«, den sidste med en kerne fra romersk tid og senere gotiske tilbygninger. Meget tyder dog på, at der tidligere har været to kirkebygninger: rester af en granitstenskorbu er fundet på kirkegården og nu anbragt ved tårnets sydside. I hospitalshaven stod i mange år en granitdøbefont, som nu findes i Sømandskirken i København. En lignende fandtes i præstegårdshaven i Årslev. Den er nu i Pindstrup kirke, og begge bruges til deres oprindelige formål.

Af andet kan nævnes, at i den jordfyld, der var anbragt på tårnhvælvingen som dæmper for rystelser og genklang, fandtes en del munke-nomesten, en type tagsten der endnu er almindelige i Syd-europa. I Kirkens nærmeste omgivelser findes der en del ret primitivt tilhugne kvadersten, hvilket sammenholdt med det foregående kan tolkes derhen, at der har været en tidlig kirke af grove kvadre og marksten og en senere mere fornemt udført kvaderkirke, som indgår i den nuværende kirke.

Efter disse indledende bemærkninger følger så Kr. Juul Christensens skrift om Hørning kirke.

Hørning i august 1980.

Klaus Moltesen.

(fig. 1)

Kirken, der er anderledes.

Som Hørning Kirke i Dag præsenterer sig for den besøgende, kan den vist bedst betegnes som **Kirken, der er anderledes.**

Sådan har det ikke altid været. Indtil Slutningen af 1600 tallet har den nok lignet Egnens andre gamle Kvaderstenskirker. Den ejedes af Adelsmanden Oberst Hans Friis. Han boede på Clausholm, men han ejede flere Godser og andre Kirker. Så indtraf i hans nærmeste Familie sørgelige og dramatiske Begivenheder. De efterfulgtes af en langvarig og pinlig Familieproces, der sluttede med, at han under ydmygende Omstændigheder måtte forlade Clausholm. Han tog da Bopældels på Hevringholm og dels på Tustrup, der ligger i Hørning Sogn.

Han var nu en skuffet og ensom Mand, og han var uden Livsarvinger. Men han var stadig en hovedrig Mand, og han tog nu en Beslutning, der på Mindetavlen i Hørning Kirke er optegnet således:

»Velb. Oberst Hans Friis (begyndte) År 1686 d. 4. Maj at bygge, renovere og staffere denne hans Sognekirke og Kirkegårdsmur med sit Begravelseskapel, Skolen, Hospitalet og Organistens Hus derved tillige med hans andre Kirker i Årslev, Krstrup, Vivild og Vejby, han lod reparere....., og fuldendte han samme Bygninger År 1697 d. 2. December.«

På (fig. 1) gl. Tegning, hvis Oprindelse vi ikke kender, ser vi så: *»denne hans Sognekirke, Hospitalet og Organistens Hus«*, som de tog sig ud set fra den gamle Ebeltoft Landevej, som den Gang på sin Vej til Randers passerede Hørning Kirke.

Præster ved Hørning Kirke siden Reformationen.

Peder Lincher	1536 - 1547
Per Matzen Brun	1547 - 1590
Hans Pedersen	1590 - 1628
Jørgen Nielsen	1628 - 1650
Christen Olesen	1650 - 1671
Søren Jensen Winter	1671 - 1682
Ole Pedersen Øje	1682 - 1724
Hans Jacobsen Buch	1724 - 1726
Niels Jacobsen Buch	1726 - 1731
Poul Sass	1731 - 1763
Laurits Nielsen Brunou	1764 - 1782
Frederik Kristian Hviid	1783 - 1814
Christian Frederik Friis	1815 - 1830

Niels Jacobsen Schou	1830 - 1850
Sofus Vilhelm Viberg	1851 - 1858
Niels Bertelsen Gjølbj	1858 - 1880
Carl Frederik Theodor Strodtmann	1880 - 1898
Johannes Enevold Langkilde Lauesen	1898 - 1931
Peter Eduard Christensen Gadeberg	1931 - 1938
Anders Christian Kristensen	1938 - 1965
Børge G. Barsøe	1966 - 1974
Jørgen Bertel Michaelsen	1974-

Fra Reformationstiden udgjorde Aarslev og Hørning Sogne eet Pastorat. Medens Christen Olesen var Sognepræst (1650-1671) indlemmedes Lime Sogn i dette Pastorat. Da Pastor Niels Jacobsen Schou døde i 1850 fraskiltes Lime Sogn igen, idet der dannedes et nyt Pastorat: Hvilsager-Lime. Fra 1/11 1966 ophørte Aarslev-Hørning Pastorat at eksistere. Aarslev Sogn annekteredes til Voldum-Rud og Hørning Sogn til Virring - Essenbæk. Fra 1/11 1974 indgik Hørning Sogn i et nyt pastorat: Øster Alling, Vester Alling, Årslev og Hørning Sogne med Ø. Alling som Hovedsogn.

Som Organist ved Kirken og som Bogholder og Tilsynsmand ved Hospitalet ansætter Oberst Friis sin Kammertjener gennem mange År: Ludolph München. - Han skal også virke som Hørning Sogns (sansynligvis) første Skolemester.

Organist-Rækken ved Kirken er således:

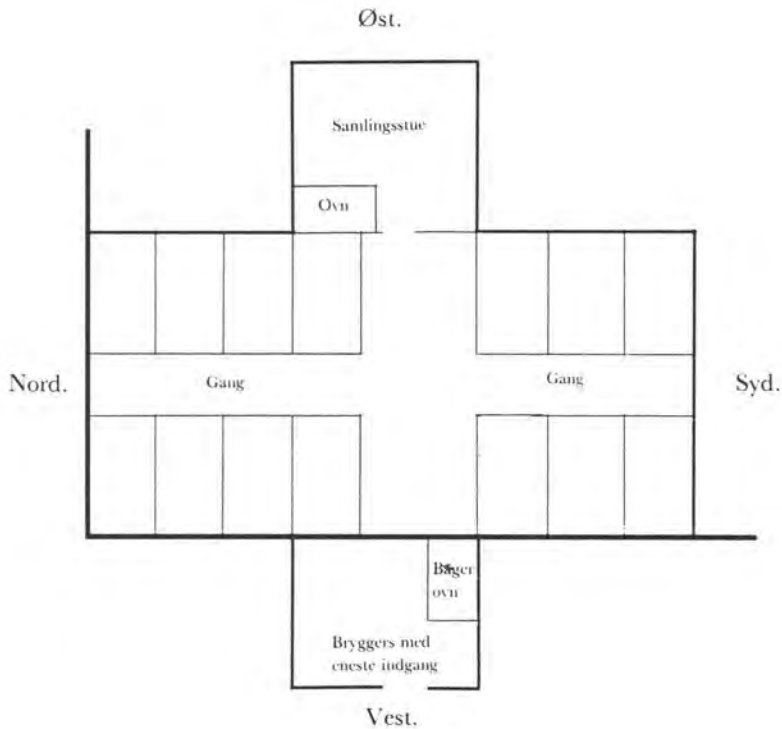
Ludolph München	1695 - 1702
Jacob Riesen	1701 - 1721
Niels Ring	1721 - 1763
Anders Ring	1763 - 1798
Niels Christian Ring	1799 - 1819
Anders Ring	1819 - 1866
Jørgen J. Tvilstedgård	1867 - 1892
S. G. H. Bindsbøll	1892 - 1900
Kristian Sahl	1900 - 1912
Joachim Hvorslev	1912 - 1927
Kristian Knudsen	1927 - 1953
Ellen Tolstrup	1953 -

Kirkens Overgang til Selveje.

Fra og med 1. April 1946 overgik Kirken til Selveje, og dermed afbrødes Forbindelsen mellem Kirken og »Den Hørningske Stiftelse«. Dette var blevet et ganske nødvendigt Skridt. Den oprindelige så rige Stiftelse var af Inflationen berøvet sine Midler og så sig ikke længere i Stand til at holde Kirken i forsvarlig Stand.

Grundplan over Hørning Hospital.

Herunder ses et Rids over det gamle Hospital fra 1691. Den fede Streg antyder Kirkegårdsmuren. Og man vil se, at de tre af Fløjene har ligget helt inde på Kirkegården. Sengestederne havde Numre. Efter disse Numre skulde de testamentariske Naturalieydelse præsteres. Mellem Mølle leverede til »Logierne« Nr 1-6, Mygind Mølle til Nr. 7-11 og Volk Mølle til Nr. 12-14.

Om dette gamle Hørning Hospital kan man læse i Rasmus Mariagers Bog: »Hørning Sogns Historie«

Rasmus Mariager blev født her i Hørning 1862, og han voksede op her i Byen, hvor det gamle Hospital eksisterede til han var 18 År gl. - Han var en god Iagttagere og en god Fortæller, og han giver en levende og interessant Beskrivelse om Livet i den gamle Stiftelse.

Naturligvis var det, sammenlignet med Nutidens Socialforsorg, et primitivt Liv der udfoldede sig i den gamle Bygning, men for den Tids Mennesker har det taget sig ganske anderledes ud. Det kan man også læse ud af Oberstens Testamente, hvoraf det tydeligt fremgår, at han frygter Misbrug af denne hans velgørende Stiftelse.

Ved Udvælgelsen af dem, som optages på Hospitalet, får Sognepræsten en Nøglestilling. Og det indskræpes ham, at det uden Skelen til Venners Anseelse skal være de allermest trængende, der skal have Forretten. Også Plejen og Omsorgen for de gamle, når Alderens Skrøbeligheder meldte sig, blev der i Testamentet givet Forskrifter for. Jo, i social Henseende var Oberst Hans Friis i sine Tanker langt forud for sin Tid.

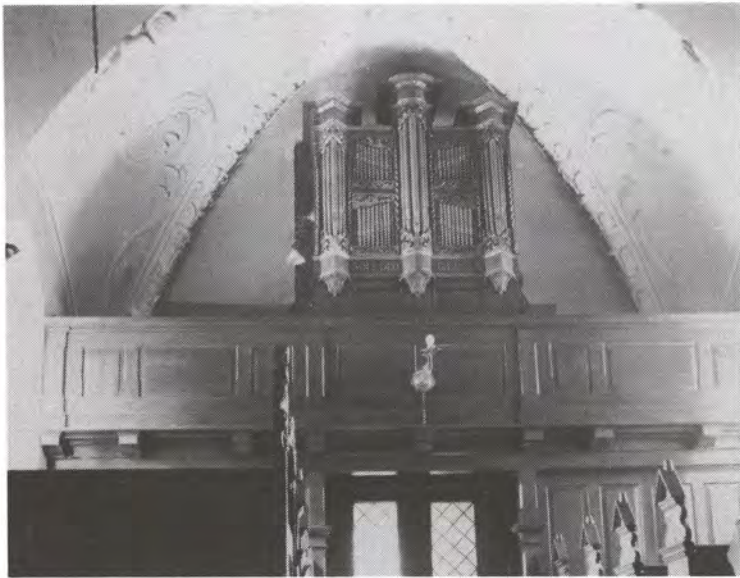
Igennem næsten 200 År levede Hospitalet af Oberstens efterladte Midler og endda var Stiftelsen så velstående, at man i 1880 kunde bygge den nuværende pompøse Bygning.

På fig. 2 ses her et Billede fra Kirken, der uden Pral kan betegnes som ganske enestående. Vi ser næsten 275 År tilbage i Tiden. I Året 1697 fuldendtes den store Ombygning af Kirken, som var påbegyndt i 1686. - I næsten 200 År stod Kirken uforstyrret. Pietetsfølelsen overfor »Oberstens Kirke« var stærk og kun lidt blev ændret.

Så blev en Hovedrestauration også absolut påkrævet og en sådan påbegyndtes i 1886. Men -heldigvis- forinden kom der en Fotograf i Kirken og tog Billedet (fig. 2), hvis Kvalitet naturligvis bærer Præg af sin Alder. Bortset fra Alterbilledet og Lysekronen, som er af nyere Dato, viser det os således Kirken fra 1697. Billedet er taget fra Tårnhvælvingen, og i Forgrunden øverst til højre ses Herskabsstolen. I Dag ser vi den noget formindsket og berøvet sine Prydelser i Tårnummets nordøstlige Hjørne. Den Gang svævede den under Loftet i Skibets sydlige Side foran den Tjenerstol (Væbnerstol), som stadig står i Tårnummets Sydøsthjørne. En Trappegang fra denne og op til Herskabsstolen er tilmuret. Fremefter ser man gennem den åbenstående Kordør ind i Koret, der dengang var adskilt fra Skibet i hele sin Bredde med Korgitter mod Syd og Prædikestolen mod Nord. Opgang til Prædikestolen inde fra Koret, der også rummede Stole for både Præst og Degn. Kordøren med sine to korinthiske Søjler ses i Dag under Kirkens gamle Orgelfacade.

(fig. 2)

(fig. 3)

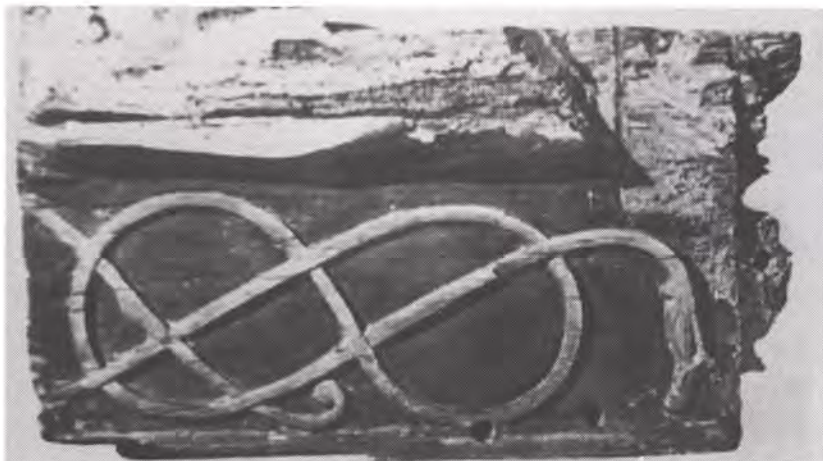

(fig. 4)

Fig. 3 er fra 1960. Restaureringen er påbegyndt, men endnu ikke nået frem til Orglet, der fremdeles befinder sig, presset helt i Top i Hvælvingen, hvor det anbragtes i 1888.

I 1964 fik Kirken nyt Orgel, men som man ser (fig. 4) blev den gamle Orgelfacade bevaret, og Opstillingen blev en anden og smukkere.

Sandsynligvis var den ældste Opstilling fra 1697 en helt anden. - Måske en halv-høj, kunstfærdig Opstilling, hvortil Adgangen var udefra, og - kun beregnet for Organist og Bælgetræder?

(fig. 5)

Vi bevæger os nu ind i et helt andet Afsnit af Kirkens Historie. Det begynde i 1887 med Fundet af **Hørning-Planken** (Se fig. 5).

Denne Egeplanke dukkede frem under Restaureringsarbejdet i 1887. - Ved Nedtagelsen af den mod Syd vendende Kvaderstensmur fandt man den i Fylden mellem den ydre og indre Mur. Planken har siden været opbevaret på Nationalmuseet, og er så stor en Sjældenhed, at man endog fra det store South-Kensington Museum i London har haft bud efter en Afstøbning. De Sagkyndige skønnede, at Plankestykket var en Del af Hammerbåndet fra en gammel Stavkirke.

Men - hvad nu?

Hvor havde denne Kirke ligget?

Måske i Hørning?

Måske på den nuværende Kirkes Plads?

Sådan lå Sagen da Nationalmuseet påbegyndte sine Udgravninger i Hørning Kirke lige efter Pinse 1960.

Ved en stor Restaurering, som fandt Sted 1886-88, skete følgende større .Endringer:

1. Kordør og Korgitter fjernedes helt.
2. Prædikestolen blev rykket ned i Skibet, hvor den placeredes i de øverste »Kvindestole«.
3. Herskabsstolen blev taget ned fra sin oprindelige Plads og blev stillet på Gulvet i Tårnrummet. Den blev forkortet og berøvet mange af sine Prydelser. Dens Trappeopgang fra Tjenerstolen tilmuredes.
4. I Kirkens sydlige Korsarm blev Orgelet omplaceret. Under Gulvet udgravedes til Nyt Varmeanlæg og i Sydgavlen indsattes ny Indgangsdør.

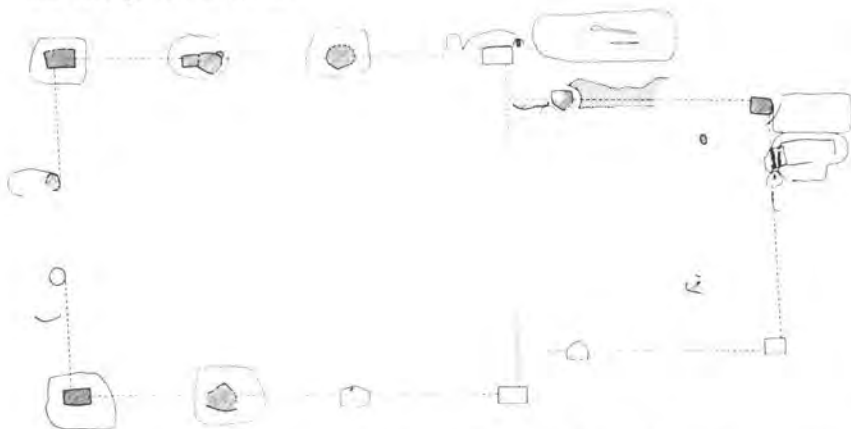

(fig. 7)

De næste Billeder (fig. 7-8-9) er taget i Kirken umiddelbart før man i 1960 stod overfor en ny stor og omfattende Hovedrestauration. De viser os således Kirken, som den stod i Tiden fra 1888 til 1960.

På fig. 7 ser man, hvor dybt og grundigt der er gravet. Det viste sig, at Undergrunden her i Høring er som skabt til Bevarelse af gamle Hemmeligheder. Skellet mellem den oprindelige Undergrunds tørre, lysegule Ler og den askedyldte sorte Muld stod skarpt og tydeligt. Midt i Billedet dominerer Kammergraven, hvorefter der senere berettes. Ser man ud mod Siderne, vil man se Markeringen af 5 Stolpehuller, 3 til venstre og 2 til højre.

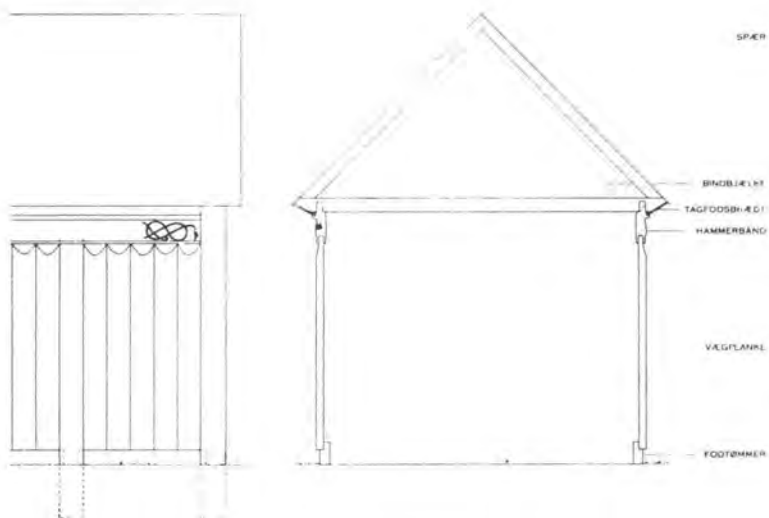
Betragter man Tegningen nedenunder (fig 8), kan man se, at af Kirkens 14 jordgravede, bærende Egestolper fandtes Hullerne efter de 8 bevarede, deraf de 7 næsten uforstyrrede. - De manglende 6 var forstyrret af gamle Begravelser i Kirken og af Udgravninger for et Fyringsanlæg. Jo, Trækirken var afdækket. Stor havde den ikke været. Skibet havde været 6 m lang og 4,5 m bredt og mod Øst et lille Kor på 3,3 × 3,3 m.

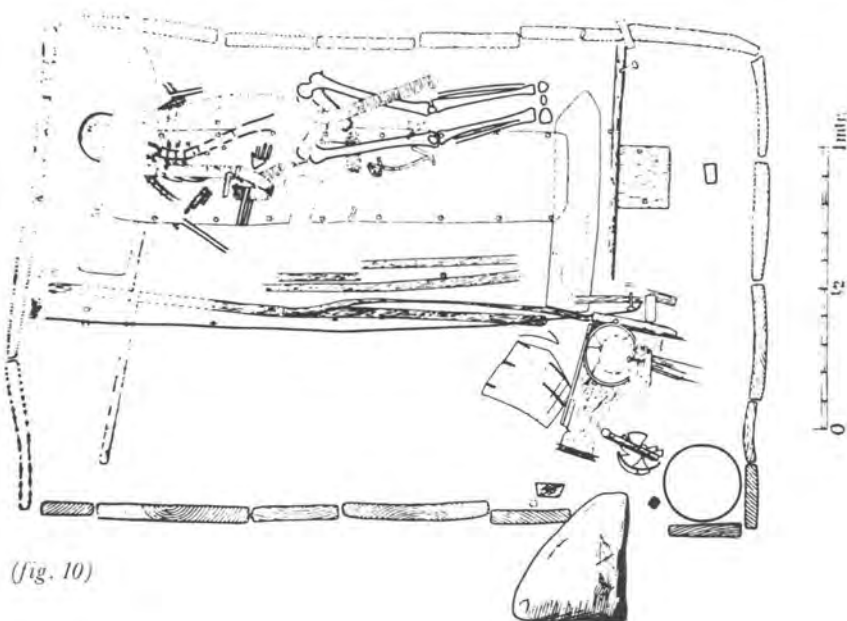
(fig. 8) Høring trækirke, plan, målt 1:100; nord opad. Den formodede vægflugt er angivet med punkteret streg.

Vil man vide, hvor i den nuværende Kirke den har været placeret, så se fig. 7. Der skimter man den nuværende Gitterport ind til Kapellet. Man kan også stille sig oppe på Trinet i Korbuen og derfra vandre 9,3 m ned i Kirken. Så står man hvor den gamle Trækirke havde sin Vestgavl og Indgangsdør.

Tegningen fig. 9 viser os konstruktionsprincippet for en Trækirke, og selv om Arkæologerne har taget Forbehold, er det jo alligevel Høring-Planken, der er indtegnet som en Bestandsdel.

(fig. 9) Opstalt og snit til ansueliggørelse af konstruktionsprincipper m. v. Tegningen må ikke opfattes som et forsøg på rekonstruktion af Høring trækirke.

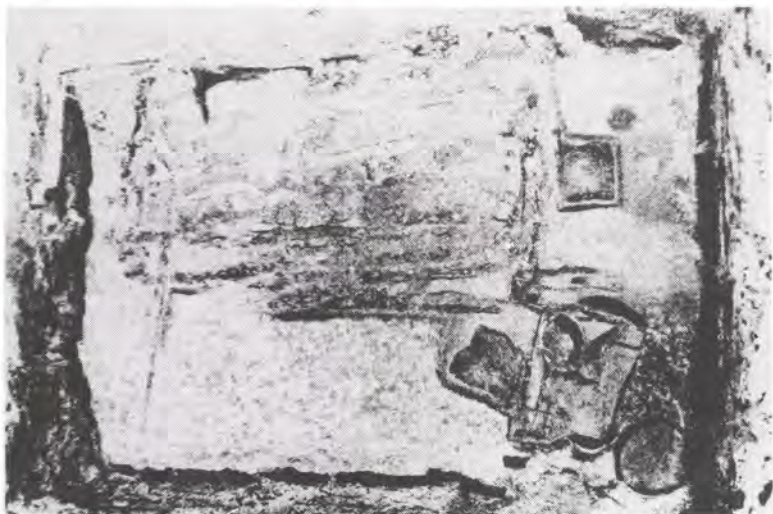
(fig. 10)

Skeptikeren kan så spørge? Med hvilken Ret? Jo, f.Eks. fandt man i Brandlaget ud for Korets Nordvæg en udbændt Træsplint med Farver. Disse viste sig i kemisk Henseende at svare ganske nøje til Plankens røde og grønne Maling. Dette sammen med alt det øvrige må være Bevis nok. Høring-Planken har ikke løjet. Der *har* ligget en lille kon Trækirke. Bygget velsagtens omkring År 1050.

Arkæologernes Opgave i Høring kunne nu have været betragtet som løst, om der ikke forinden var indtruffet noget uforudset. **Et Fund dukkede frem, som var ældre end Trækirken.** Arbejdet måtte for en Tid indstilles. Der gik Bud efter en Vikingetids-Ekspert.

Resultatet af den genoptagne Gravning blev ganske enestående: Under Trækirken afdækkedes en Kammergrav fra Vikingetid. I Tegningens (fig. 10) højre Side vises Resterne af det fundne Lig. Kun de kraftigste Knogler var bevarede. I Graven fandtes følgende Gravgoods:

1. 5 Glasperler.
2. En lille Kniv med Sølvskaft.
3. To små Hvæssesten (til Skærpelse af Synåle).
4. Rester af en sølvindvirket Dragt.
5. Spor af en Træske og af et rundt Kar.
6. Et simpelt, uornameret Kar.
7. Spor af en væltet Træbøtte.
8. **Et lille, kvadratisk Bord, hvoraf en fjerdedel var bevaret.**
9. Et Fad af Bronzeblik.

(fig. 11) Den afdækkede grav inden noget er taget op derfra.

Om dette Bord (fig. 12), hvoraf vi nu også har en Kopi i Kirken, skriver Arkæologerne:

Midt i sydøsthjørnet lå endelig det Fund, der repræsenterede *noget nyt og ukendt* - et lille kvadratisk Bord, hvorpå der stod et lille Fad af tyndt Bronzeblik. Bordet er *det første af sin art i Skandinavien*.

(fig. 12) Kopi af Høringbordet.

Tegningen (fig. 13) skitserer Fundene på deres Plads i Kirken, samt deres Alder.

Skraveret: Den nuværende Kirke.

Mørkt: Trækirken. - De stærkt tonede Lag er Braiddlag. På et eller andet Tidspunkt brændte den. - Vinden var i Syd denne Dag.

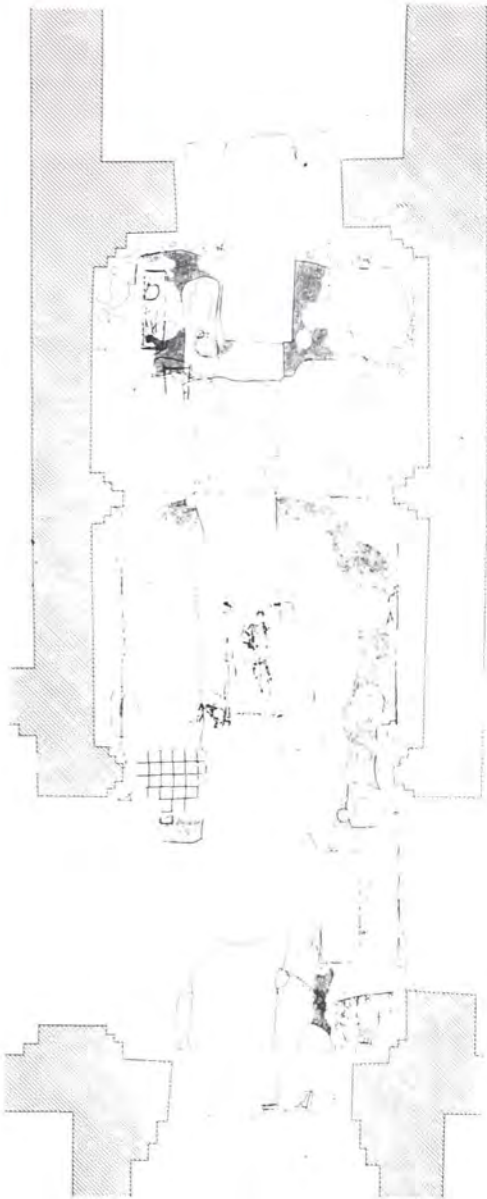
Lyst: Det lyse markerer de Fund, som er *ældre en Trækirken*. Bemærk markeringen Nord, Vest, Øst for Kammergraven. Det er den fra Kammergraven gule Ler, som blev liggende under Græstørvene, da Gravhøjen opbyggedes.

På fig. 14 kan man se, hvorledes Bronzefadet reddede Bordet fra Totalødelæggelse. Det lå presset ind i Bordet ene Hjørne, og Kobbersaltene fra Fadet imprægnerede Bordet. Også med Hensyn til Fundets Datering blev dette Fad meget afgørende. I Fadet (fig. 15 og 16) var indridset et Mønster, og hermed havde man Nøglen til en (foreløbig) Datering.

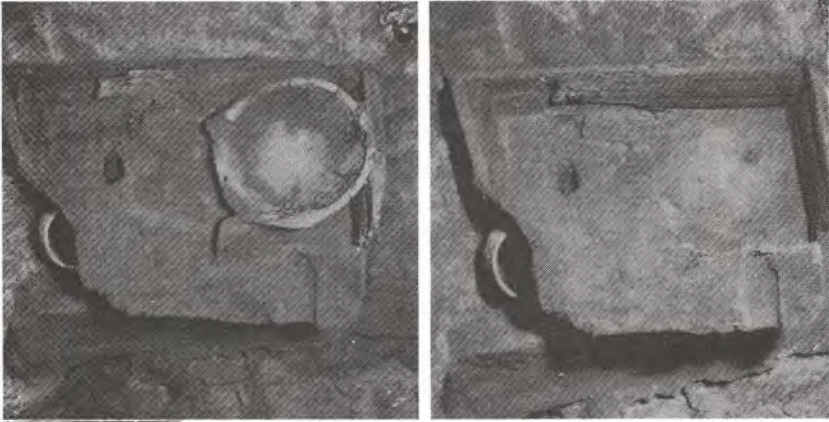
Til Arkæologernes store Overraskelse viste det sig, at *Kammergraven ikke kunde være ret meget ældre end Trækirken*.

(fig. 16)

(fig. 13)

(fig. 14)

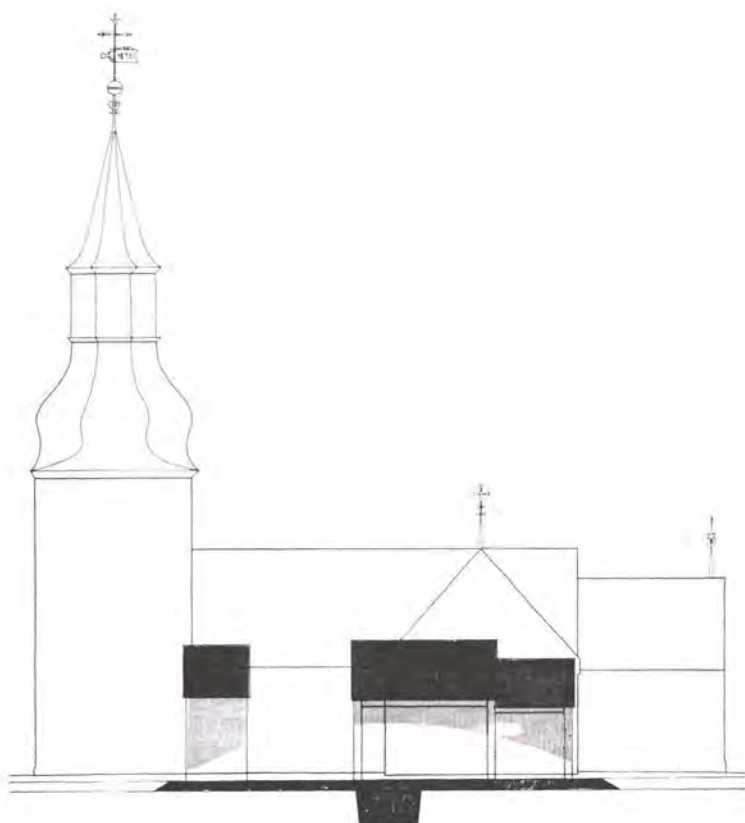

(fig. 15)

På Tegninger (fig. 17 og 18) har Arkæologerne skitseret, hvorledes de tænker sig, at Udviklingen på Kirkepladsen i Hørning har formet sig fra de ældste Tider:

1. Der har været et Helligsted, et Kultsted, hvis Alder og Omfang m.v. vi indtil videre ikke kender.
2. På dette sted har man omkring År 950 i den nu afdækkede Kammergrav gravsat en fornem Kvinde.
3. Efter Gravlæggelsen har man, med Kammergraven som Centrum, opbygget en rund Græstørvhøj, der (i Modsætning til, hvad der antydes på Skitsen) sikkert har været fladtoppet. Den har været af betydeligt Omfang, 20 m i Diameter, og kringsat med store Sten.
4. Der går så nogen Tid. Et Par Menneskealdre eller så. - Nu skal der bygges Kirke i Hørning. Og dette gør man på den Måde, at den store Høj sløjfes, og på

dens Plads opløres Kirken. Også til en Klokkestabel Vest for Kirken blev der Plads.

(fig. 17 og 18) Skematisk opstalt og plan, som viser, hvorledes kammergraven og de to kirker er bygget i forhold til hverandre. Den del af højen, der blev jævnet ud, da trækirken skulle bygges, er vist med lys tone. Høj, trækirke og klokkehus skal kun betragtes som signaturer.

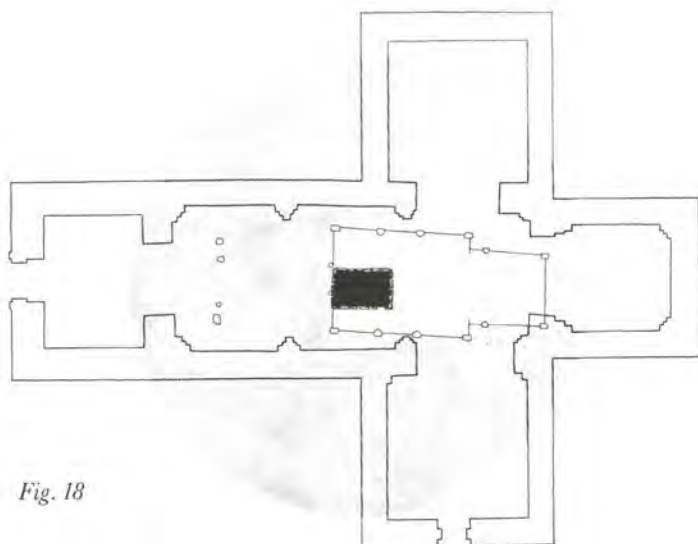

Fig. 18

»Hvorfor skulde Kirken absolut placeres der?«

Således spørger Arkæologerne, der har beskrevet Fundet, og dette Spørgsmål må jo melde sig hos alle, der præsenteres for disse Kendsgerninger. Mon ikke Forklaringen er den, at den fladtoppede Høj har haft en Funktion, en overmåde livsvigtig Funktion, som på en eller anden Måde nu nødvendigvis måtte overgå til Kirken?

Jo, - disse første Kirkebyggere har nok ikke alle været Kristne. Men *alle* har de haft en overvældende Følelse af, at Kult og Ret var i den Grad knyttet sammen, at det vilde være en ubodelig Ulykke om et Skisma her opstod. - Derfor måtte den nye Kirke opføres på netop det Sted, hvorfra Kult- og Retshandlinger fra gammel Tid hentede Kraft.

(fig. 19) Smedejernsporten til gravkapellet.

Gravskrifter.

I Gravkapellet henstår 8 Kister. På 7 af disse er der Metalplader med Gravskrifter. - Disse gengives her:

D.O.M.S.
 HUMILLIMUS HIC JESUS CHRISI SERVUS
JOHANNES FRIIS
 QVOD ADEO HABUIT ANNOS TOT IN DEO
 VIXIT ET PLAUDE FINIVIT
 ANNOCHRISTI MDCXC--
 ATATIS
 LXX--

(Som man vil se, er denne Gravskrift ufuldendt. De tomme Felter bag Romertalene er aldrig blevet udfyldt. Oberst Friis døde 1697, og hans alder blev næsten 73 År).

(fig. 6)

Denne lille barnekiste (fig. 6), der har fået en så fremragende Placering i Kapellet, har en Inskription, der fortæller, at her hviler Mette Margrete Friis, datter af Hans Friis og Helvig Marsvin, født på Clausholm 1. Marts 1651 og død samme dag. Udover denne Kiste er 7 andre hensat her i Kapellet:

1. Oberst Hans Friis.
2. Helvig Marsvin, hans første Hustru.
3. Dorteia Brockdorff, hans anden Hustru.
4. Christiane Barbara Friis, død i Hamborg 26. Aug. 1679 -
5. Oldfrue Frk. Karen Urne fra Skåne.
6. Oberst Gregers Friis, død på Tustrup 1711.
7. Generaløjnant Chr. Rantzau Friis, død på Tustrup 1731.

Herunder hviler den af Dyd og Byrd meget højædle, velbårne og nu salige Frue.

Fru Helvig Marsvin

til Clausholm. - Velb. Hans Friis' til Hevringholm, Tustrup og Essenbeck. Som var velb. salig Otto Marsvins til Dybech og velb. salig Fru Mette Brahe til Kragholm's Datter.

Født på sin Fædrendegård Clausholm År 1617 den 14. Okt. og saligen i Gud hensovet samme steds 1678 den 4. Februar.

Hendes Sjæl lever hos Gud i Glæde.

Hendes Hukommelse hos os og Efterkommerne i Ære.

Herinde hviler den af Dyd og Byrd meget højædle og velbårne nu salige Frue

Fru Dorothea Broctorph

til Rictorph. Velbårne Obr. Hans Friis' til Clausholm, Hevringholm, Tustrup og Essenbeck anden Hustru, som var velb. salig Obr. Ditlef Broctorphs til Rictorphs og velb. salig Fru Øllegård Chatarina Rantzovs af Bredenburg deris Datter. Født på hendes Fædrenegård Rictorph År 1644 den 25. Marts og salig i Gud hensovet på Hevringholm 1693 den 19. Marts.

Hendes ædle Sjæl hviler hos Gud.

Hendes Hukommelse lever hos Efterkommerne i Ære.

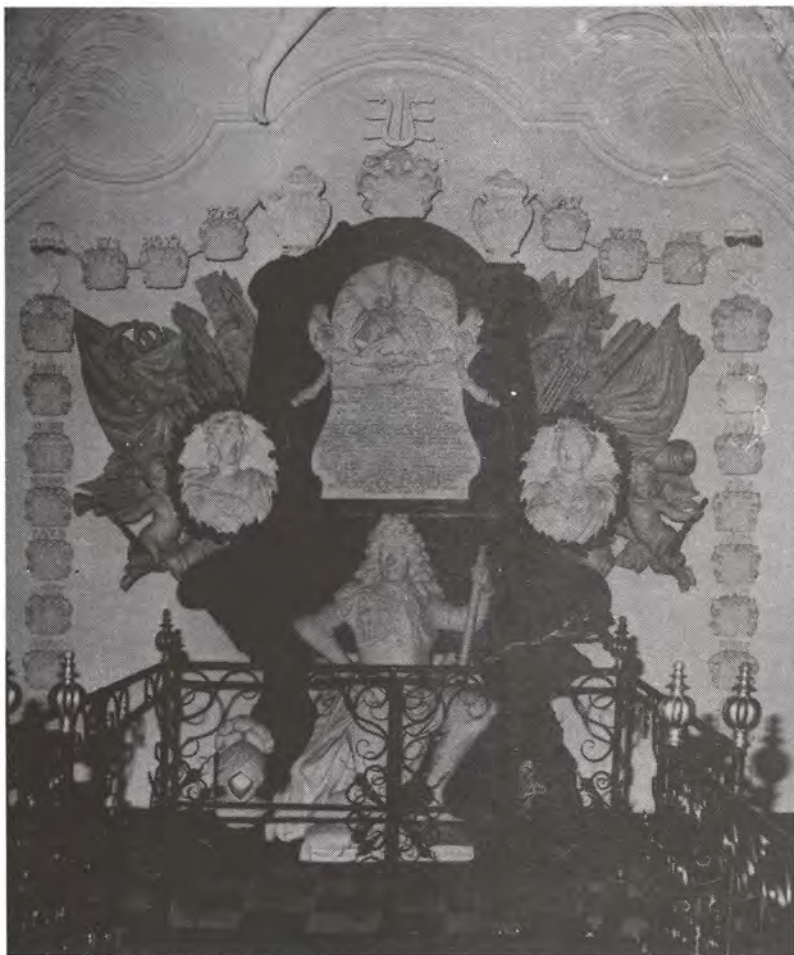
Herinde hviler den af Dyd og Byrd meget højværdige og velbårne og nysalige Frue

Fru Christiana Babera Friis

til Clausholm. Velbårne Oberst Johan Rantzaus til Bramminge, som var velbyrdige Hans Friis til Hevringholm, Tustrup og Essenbeck og velbyrdige salig Frue Helvig Marsvin til Clausholm deris eneste Datter, født på sin Modrene Gård Clausholm År 1652 den 2. Nov. - Saligen udi Gud hensovet udi Hamborg År 1679 den 26. Aug.

Hendes Sjæl lever hos Gud udi evig Glæde.

Hendes Hukommelse hos os og Efterkommerne i Ære.

(fig. 20) Epitafiet med oberst Friis i midten, hans første hustru Helvig Marsvin til venstre og hans anden hustru Dorthea Broctorph til højre.

Herunder hviler ærlige, velbyrdige Jomfru

Jomfru Mette Margrete Friis

Ærlig og velbyrdig Mand Hans Friis, Kragerup og velbyrdige Fru Helvig Marsvin til Clausholm Deris Datter, som Guds År 1651 den 21. Marts på Clausholm blev født og samme År og Dag af Herren igen hjemkaldet efter at hun tilforne var i Dåben indplantet i Guds Menighed.

Gud give hende en Engleopstandelse.

Herinde hviler den af Dyd og Byrd velædle og velbårne sl. Jomfru

Karen Urne

Sl. velædle og velbårne Claus Urne og velædle og velbårne Frue Zissell Laxmand af Gølleboe i Schaane deris Datter. Født på forskrevne hendes Fædrengård Gølleboe den 4. Nov. Anno 1633, og efter henders Alders 57' År, hvoraf hun i Dyd og Ærbarhed tilbragte den største Del udi højædle og velbårne Hr. Oberst Hans Friis's (og) han Sl. Frue Helvig Marsvin til Clausholm så og velbårne Frue Dorothea Broctorph af Rictorph deris Hus, hensov hun meget sagt og sødelig på Tustrup i sin Frelser Jesu den 19. Dec. 1690 og den 29. Dec. derefter hensat i deris egen Begravelse, hvor hendes Legeme hviler her i Livets Håb til en ærefuld Opstandelse.

Herunder hviler den velbårne nu salige Herre

Gregers Friis, Tustrup

Fordum Kongelig Mejestæts til Danmark og Norge bestaltede Oberstløjtnant til Hest.

Født udi Fyn Anno 1659 den 11. Februar udi sin Alders 52' År mindre en tvende Dage.

Gud give ham med alle tro Kristne en ærefuld Opstandelse.

Den ottende Kiste, som står til højre nedenfor Trappen, er uden Inskription. Den er beklædt med Slangeskind.

I den hviler

Generallojtnant Chr. Rantzau-Friis

Han var en Søn af Oberst Hans Friis' Broderdatter og døde på Tustrup 15. Marts 1731, 46 År gl.

Om fornævnte Chr. Rantzau Friis kan yderligere oplyses:

»han er født den 21. Oktober 1684, var en Søn af Johan Rantzau og Soph. Anna Friis, haver af sin Ungdom fulgt Krigen udenlands ved de danske Tropper, gift med Anna Benedicte Steensen 1707, 22. Okt., da han kommanderede ved Armeen som Obrist-Leutn., og var tillige General-Adjutant hos Duc de Marlborough, udi sit Alders 23 Aar, levede med hende udi 24 Aar og 3 Maaneders Ægteskab, den 15 Martii 1731 i hans Alders 46 Aar, 6 Maaneder, 3 Uger, 4 Dage tog Afsked fra hende og hele Verden på Tustrup«.

Den, som vil vide mere om Horning Kirke og om »Den Hørningske Stiftelse«, henvises til bogen »Nationalmuseets Arbejdsmark 1961«. Den er udsolgt hos boghandleren, men spørg på biblioteket.

En anden bog, som giver udmærket besked (især om »Stiftelsen« og om oberst Hans Friis) er RANDERS AMTS HISTORISKE SAMFUNDS AARBOG for 1937.

I Historisk Årbog f. Rds. Amt 1960 findes under »Randers-Data« af Povl v. Spreckelsen følgende:

» 1040 angives den første Kirke at være opført i Randers - ved hjælp af de Engleske« (Wolff: »Encomion Regni Dania 1654/Stadfeldt 141«).

(fig. 22) Alterpartiet efter 1964. I altersranken ses Kristusfiguren med de 12 apostle ved sin side. Til venstre i billedet ses den smukke smedjemslåge til relikvieskabet.

Urokse-kranium

fundet ved »Lykkegården«

AF RIGMOR HANSEN

husmoder, Auning

I sommeren 1942, da tørvegravning i alle landets moser var særlig påkrævet, fandt Kristian Køhler Kristensen, Søndergade, Auning, og en ikke nærmere kendt, P. Simonsen, kraniet af en flertusindårig urokse i tørvemoserne, der ligger vest for den nuværende pillefabrik på »Lykkegårdens« jorder syd for Auning. Kraniet befinder sig nu på jagt- og skovbrugsmusset i Hørsholm og tilhører dette under nummeret 3580. Ved undersøgelsen på Universitetets Zoologiske museum faldt der en stor tørveklump ud af kraniet, og da prøver herfra er bedre end f.eks. prøver af lemmeknogler, analyseredes også dette til pollenprøven R 18500. Denne prøve gav ud fra bladrester frekvens af lind, elm og store mængder rødknæsyre. Der er også fundet ask, men mærkeligt nok ikke bøg, hvorfor en tidsfæstelse indenfor zone VIII ikke er alt for nøjagtig, men sandsynligt er det, at prøven stammer fra tiden efter enkeltgravfolkets indvandring og før slutningen af broncealderen. Kraniet måtte således være 4-5000 år gammelt, fra den tid, der også betegnes som ege- og asketid.

Uroksen kan betegnes som et af de stolteste pattedyr, der levede i de tætte og mørke fyrreskove, og den synes efter de mange fund fra moser og køkkenmøddinger at have været meget udbredt. Den var et meget yndet jagtemne, idet dens kød fandtes særlig delikat i menneskenes smag. Den er derfor efterhånden blevet udryddet, hvilket sjældnere nyere fund af dens skelet beviser. Uroksen var dog en farlig modstander, så med de primitive våben menneskene dengang havde, har det ikke været den bare leg at gøre jagt på disse stærke dyr.

Uroksen, som må betragtes som stamfader til det nuværende tamkvæg, var et virkelig flot dyr, der nok var af en anseelig størrelse, men alligevel let bygget. Hovedet havde en lige profil, og de meget lange horn var hos de voksne tyre bøjet ud til siden, dernæst strakt fremad og tilsidst opad. Farven var hvidlig med sort

spids. Håret var langt, mørkebrun eller næsten helt sort, dog var ungvæget noget lysere. Langs ryggen forløb en lang lys stribe, og lysere farve fandtes også på lemmernes inderside og bugen.

Enkelte eksemplarer af uroksen levede dog op til det 17. århundrede, og den sidste europæiske synes at være død i 1627 i Polen, hvor den dog fandtes i en slags dyrepark under opsyn og kontrol.

Uroksen omtales iøvrigt i det gamle testamente, hvor det siges: »Er uroksen villig til at trælle for dig, vil den stå ved sin krybbe om natten. Binder du reb om den hals, pløjer den furerne for dig. Stoler du på dens store kræfter, overlader du den din høst«.

For godt 2000 år siden nævner Herodes, at uroksen græsser baglæns, fordi hornene vil støde ned i jorden, hvis den bevæger sig forlæns.

At det nuværende tamkvæg synes skotsk højlandskvæg at have denmest udprægede lighed med den racegruppe, som vides at nedstamme fra uroksen.

Mads konge - skovens konge.

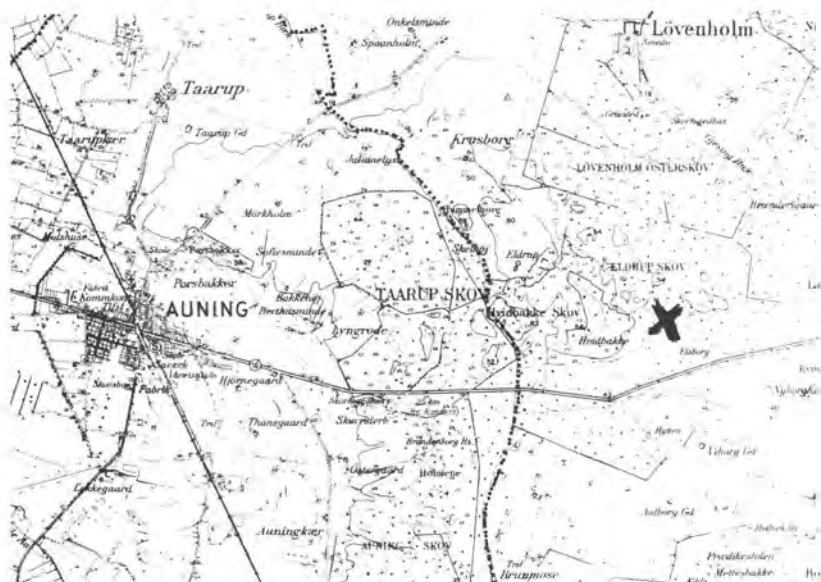
AF EJNAR THUESEN JOHANSEN

bogtrykker, Auning

Endnu findes rester af Mads konges bosted, nemlig »Mads konges Kjælde« i Eلسborg mosen, hvor den gamle landevej førte igennem.

De store skove umiddelbart øst for Auning havde for 5-600 år siden en langt større udstrækning end i vore dage. Skoven var 10-15 km. lang og omtrent lige så bred og udgjorde således omkring 15.000 tdr. land. Den var de fleste steder bevokset med frodige træer, men den tids skove indsluttede ofte store strækninger, hvor græsset voksede stærkt frem og kun enkelte eng- og høgetræer stod spredt i store vidder.

Skoven var en såkaldt alminding, som efter gammel skik tilhørte kongen. Erik Glipping og Erik Menved havde dog solgt eller af forskellige grunde skænket store strækninger, - og på denne måde var ejeren af Hevringholm, Niels Iversen, kommet i besiddelse af omtalte skov. Mange af de nuværende godser på Djursland var endnu ikke til eller uden særlig betydning, kun Hevringholm, Meilgård, Bjørnholm, Kalø og Clausholm havde et anseeligt jordtilliggende. Af mindre godser kan nævnes Gl. Estrup, Ørbækgård og Skjervad, medens f. eks. Løvenholm, Skafføgård o.l. slet ikke eksisterede. Albenyttelsen af disse kampestrækninger indskrænkede sig til, at ejeren her holdt mange hundrede vilde heste samt de i området boende fæstebønder og indsiddere, der boede i usle hytter med lerklinede vægge og græstørv på taget, imod en ringe godtgørelse lod nogle få kreaturer og svin græsse her. Udbyttet var dog ubetydeligt, idet bjørne, ulve og lossere var alt for talrige, og disse gjorde meget store indhug i de fattiges husdyr, mens de vilde heste nok kunne være for sig.

En tidlig morgenstund i maj måned 1426 gik en smuk dreng på 12 år med medestang på skulderen, en bue i hånden samt et kogger af pile på ryggen ud for at jage og fiske. Efter at have overværet hvordan de vilde heste for at redde sine føl havde dræbt en ulv ved at hopperne trampede på den, mens førerhingsten rev den ihjel med tænderne, fortsatte han til åen, hvor han i løbet af en times tid havde fanget to lispund gedder. Fra sin bue sendte han nu pilen af sted og ramte præcist den bæver, som han i lange tider havde vidst holdt til i åbredden, og hvis skind var det værdifuldeste af alt, hvad der fandtes på den tid. Efter at have trukket skindet af den dræbte bæver vandrede han hjemad, men først havde han dog givet hver af en snes hopper og en flot og fyrig, hvid hingst, som kendte ham godt, en håndfuld salt. Denne salt, som var brændt at tangen ved Hevringstrand, var rester af det kvantum salt som fæstebønderne skulle svare i landgilde på Hevringholm, som en meget barsk og frygtet Otto Nielsen bestyrede på søskendes og egne vegne. Saltet anvendtes også til det vilde stod (1), hvis vogter drengens Eriks får var. Et halvt hundrede heste blev hvert år indfanget og drevet til Hevringholm, hvilket var den eneste gang årligt, hvor deres vogter, Mads Eriksen, kom til godset. Her yndede Mads ikke at komme, thi han blev kun betragtet som en træl - en livegen (2) - af såvel herremanden som hans frie karle.

I skoven var Mads Eriksen imidlertid konge, og herskede der mere uindskrænket end den faktiske konge, Erik af Pommeren, over sine tre nordiske lande. Der var Mads ligesom sine forfædre født og opvokset i sin slægt, der havde passet de vilde

heste i århundreder. Mads frygtede hverken bjørn eller ulv, han var en stærk bygget mand med enorme og usædvanlige kræfter, og alle i skoven måtte bøje sig for ham. De kaldte ham aldrig andet end Mads konge og havde mere respekt for ham end både for herremanden og landets konge, thi de havde faktisk ingen ret til at bo i skoven, uden den ret som Mads konge havde givet dem. Han hævdede både skat og landgilde dog i små mængder og altid efter, om de enkelte evnede det, så det var ikke med urette han kaldtes kongen, men han herskede med absolut retfærd og redelighed og med megen mildhed over sine undersåtter.

På Eriks vej hjem til huset i skovens nordlige udkant skød han også en angribende los. Faderen, Mads, var ikke særlig imponeret af skindene fra los og ulv, men hørte med speciel interesse om fangsten af bæveren, for det var en så sjælden begivenhed, at han end ikke selv hidtil havde evnet dette. Et par dage efter kom en af nybyggerne og beklagede sig over, at en bjørn hos ham havde dræbt hans eneste kvie, og da Mads følte sig som sine undersåtters beskytter, drog far og søn sammen med den klagende på bjørnejagt. Da den havde slæbt kvien med sig var dens spor let at følge en mils vej til den lange sø i skovens nordlige del. De medfølgende hunde bed sig fast i bjørnens ben, mens de tre jægere beskød den med bue og pil. Pilene kunne højst tirre bjørnen, og begge de voksne stod da af hesten for at optage kampen med økser. Bjørnen kæmpede nu i raseri og slog med sin venstre forlap til nybyggeren, så han fjøj mange meter bort og blev her liggende i bevidstløs tilstand. Bjørnen vendte sig da mod Mads for at knuse ham i sit favntag, selv et par øksehug parerede bjørnen, den greb Mads med begge forlapper, og den ville da fuldstændig have vundet slaget, hvis ikke Erik på mesterlig vis med sin pil ramte i dyrets venstre armhuling og her trængte så dybt ind, at såret var dødeligt. Bjørnen faldt derfor om, og Erik sprang hen og jog sin kniv ind i dyrets hjerte, mens Mads og nybyggeren slog øjnene op og rejste sig. »Med kongedømmet havde det snart været ude, Mads«, sagde nybyggeren, Lars Jensen, »havde drengen ikke været med, så ville det have været forbi med os to. Du er en rask gut, Erik, og jeg tænker du bliver en lige så gæv konge her i skoven som din far og hans far og farfar før ham«.

I den sydlige del af skoven nær Marienhof var tilllyttet en bonde ved navn Peer Nielsen, som ikke ligesom de fastboende accepterede Mads konge. Han var flyttet fra Ørbækgård, hvor han med sine bare næver havde slået brydrien (3) ihjel, - altså også en meget stærk mand. Mads opsøgte ham for at inkassere en skæppe rug, hvilket Peer på en uforskammet og hånlige måde nægtede, samtidig med at han opfordrede Mads til at slås herom uden brug af våben. »Ved den hellige Christoffer«, sagde Mads, »vi vil så se om du eller jeg fremover skal være konge i skoven«. Hurtigt efter at duellen var godt i gang, traf Mads den udfordrende sin næve i hans pande med en sådan kraft, at selv en hest ville være strakt til jorden. Peers kone, Maren, kastede sig over sin mand med gråd og jammer og udbrød:

»Ak du hellige Pancratius, hjælp han er død, du har slagen ham ihjel«. Dog efter at konen havde badet ham, slog han efter nogen tid øjnene op. Peer erkendte sit livs første nederlag og lovede Mads to skæpper rug og mere, hvis han forlangte det. Til gengæld gav Mads dem kød fra den skudte bjørn samt en halv skæppe salt, og drog derefter afsted med følgende afskedsord: »Farvel og tak konge, de hellige tre brødre velsigne dig for al din godhed og gøre din indgang og udgang lykkelig i denne verden og den næste«.

Konerne udførte markarbejdet mens mændene drog på jagt og fiskeri.

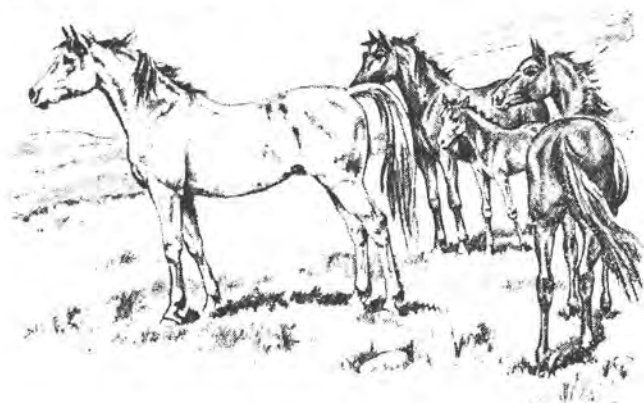
Efter længe at have jagtet i skoven var ophobningen af huder og skind samt en mængde saltet kød blevet stor, og Mads besluttede sig til sammen med Erik at drage til torvs i Randers og få udbyttet solgt samt indkøbe klæder til familien og sine undersåtter. Uagtet der kun var lire mil, nåede de dog først til Kristrup sent om aftenen, og her slog de sig ned i grøften for natten og lod hestene græsse. Tidligt næste morgen blev kødet hurtigt solgt på Axeltorvet til en ret billig pris, og de begav sig da til købmanden, Jens Paaske med huder og skind. Her var det skæbnens vilje, at Mads mødte en mand, der indirekte blev afgørende for hans hele fremtid og virke.

Ved et bord sad købmanden sammen med en del pynteligt klædte mænd og drak Emser-øl, og det prægtige bæverskind gik fra hånd til hånd og blev højt beundret. En købmand fra Flensborg beundrede især skindet, som han erklærede for en stor sjældenhed. Mads var et helt andet menneske i byen og på herregården end i sin skov, - tvær, forlegen og fuld af mistænksomhed. Han havde før haft klammeri med sådanne fine folk og var derfor ikke ukendt med hverken rådstuekælderer i Randers eller »hundehullet« på Hevringholm. Flensborgeren, som ikke rigtig kunne tale dansk, håned og spottede Mads, fordi han vovede sig ind i en stue med ordentlige folk. Tilslidst slog han Mads en knyttet næve i ansigtet og råbte: »Du hund af en træ! - herud med dig.« Mads konge skummede nu af raseri, sprang ind på Flensborgeren, kastede ham om på bænken, greb ham i halsen og ville have kvalt ham, hvis ikke alle de tilstedeværende med besvær havde fået Mads ud i gården, hvor karlene straks gjorde ham begribeligt, at hvis han ikke straks hastede sig ud af byen, ville han hurtigt blive sat i rådstuekælderer og der pint til døde. I en fart fik Mads betalingen for sine varer, og han sad allerede på vognen, da en af svendene ilede ud til ham med ordene: »Skynd dig afsted, konge, - den fremmede kommer forbi dit hus en af dagene på vej mod Grenå, og han har svoret at stikke ild herpå og slå dig og hele din familie ihjel. Han rejser fuld bevæbnet med otte kampglade og hærværkslystne karle, så du må se at få dig skjult i skoven«. - »Tak, Svend Frandsen, for din advarsel, den hellige Christoffer lønne dig for, hvad du gør for en fattig mand«, svarede Mads konge.

Efter en hurtig hjemkomst samlede Mads sammen med sin kone og børn alle ejendele sammen og forlod sit hus i nattens mulm og mørke til Lars Jensen, hvor familien foreløbig fik opholdssted. Erik drog dagen efter tilbage efter saltet, mens Mads red rundt i skoven og samlede alle tilbydende våbendytige folk, ialt 12 mand og 3 drenge. Mads lovede disse ligelig andel i det kostbare af Flensborgerens bytte, om de skulle vinde sejr, når denne med sine folk kom til angreb. Alle lovede liv og blod og valgte Mads som fører for denne fjende. Mads førte derefter sin »hær« med økse, bue, pil, og knive samt et skjold af egetræ overtrukket med bjørneskind, til teglværket (nuværende kaldet Brænderigården), hvor hver fik anvist sin rolle og placering. Erik og de andre drenge blev sendt til henholdsvis Auning og Fausing for at forhåndsvurdere Flensborg-købmanden, Hans up der Heides følge, og hvornår de kunne forventes. Det krigeriske optog bestod af to mænd til hest i fuld udrustning, fem svende til hest med lanse og løsbue iført skjold og brystharnisk samt en kusk, som kørte vognen med de mange kostbarheder og med et par ryttere som forløbere.

Ved Flensborg-købmandens forespørgsel i Auning om, hvor Mads konges hus var at finde, fik han den besked, at det var det eneste hus på vejen mod Grenå, så han kunne ikke tage fejl. Ved ankomsten til huset fandtes det jo helt forladt, og selv om købmanden af den fornemeste i følget, handelsbetjent Claus, blev adva-

ret mod ildpåsættelse, var up der Heide ubøjelig og ville have hævn, hvorefter hytten blev nedbrændt. Pludselig hørtes en fløjetone og derefter en voldsom larm, og der øjnedes en hesteflok af flere hundrede i galop på vej mod ildskæret. Forrest galoperede en rask og fyrig hvid hingst med flagrende manke og hale samt dristig udfordrende vrinsken. Da den hvide hingst udstødte en gennemtrængende hvin og af sit stod fik gensvar i forskellige tonearter, gik alle de vilde heste visende de lange hvide tænder med flammende øjen, opspilede næsebor og håret glinsende tilbage til halen til angreb på de fremmede. Efter ganske kort tid var alle rytterne og deres heste forbitte, forslåede og tilsidst trampet ihjel af de talrige hestes hove. Af det hele selskab var nu kun vognkussen i live, idet vognen ikke kunne væltes, og op til bukken kunne de vilde heste ikke nå. I mange timer forsøgte hestene at angribe vogn og kusk med en utrolig vildskab og mest den hvide hingst, men hidtil forgæves.

Stoddet var nu blevet vildt og således også en fare for Mads konge og hans mænd, men sønnen Erik kendte råd, han hentede mægder af salt, og i et stort krumt horn af messing blæste han de for hestene så kendte toner, at disse stod stille og spidsede øren, indtil hornet gjaldede endnu engang. Den hvide førerhingst udstødte et prustende rolighedssignal, og med halen højt løftet traskede den bort efter lyden efterfølgende hele flokken, - for nu vidste hele stoddet, at der var salt at få, hvor lyden kom fra.

Kusken en haderslever, som hed Simon, var dagen efter vagnen af sin ved skrak opstående bevidstløse tilstand, da skovens beboere samledes og trak vognen hen til Lars Jensens hus. I vognen var kostbare klæder, våben, vin, Hamburger-øl, lærred, sukker, krydderier, ja, fløjl, silke og meget mere, som nybyggerne slet ikke havde brug for. Simon tilbød da, hvis han måtte optages i kredsen og få part i udbyttet, at drage til Århus sammen med andre og få det solgt for mange hundrede mark. Med Peer Nielsen som følgesvend kørte Simon til Århus, og med up

der Heides papirer udgivende som sine egne var det en let sag at få solgt for ialt 1500 tyske mark. Ved hjemkomsten blev pengene delt, så enhver fik over hundrede mark, hvilket for disse fattige folk var en kæpekaptal. Simon fik lov at bygge et hus, hvor nu Skøllergårdene ligger, og Mads konge byggede sig også en ny fin bolig, men valgte det sted i skovens sydlige udkant ved Klemstrupgården, hvor han var bedre sikret mod overfald, og hvor det meste af stedet plejede at græsse.

Simon ryddede træer for at få en plet til såsæd og anskaffede en hest og et par kreaturer - og manglede nu blot en kone. Det blev dog den anstødssten, som bragte ham til fald, for han ville nemlig ikke nøjes med en skovens eller husmandsdatter fra Nimtofte eller Attrup, folk han ringeagtede såvel som gårdfæstere, indsiddere og hjøn (4). Han forsøgte sig hos en større gårdmand, hvis døtre alle var giftmodne, men han blev afvist, fordi han her kun betragtedes som bortløben hjøn. Dette krænkede ham, så han tabte arbejdslysten og kun svirede og spillede, så længe pengene varede. Han foreslog derfor at oprette en røverbande til at overfalde fragtvogne og andre vejfarende. Han fik straks Peer Nielsen og nogle andre med på ideen, men Lars Jensen sagde klart nej, og da Simon kom til Mads konge med sit forslag, truede denne med straks at jage ham fra skoven, hvis han begyndte med sådanne kunster. Skoven var Mads konge betroet, og han ville ikke gøre den til en røverkule.

Simon lod sig dog ikke afskrække og fik yderligere nogle indsiddere fra Nimtofte med til en dag at overfalde en vogn, hvor de efter at have kvalt kusken og hans eneste medhjælper nedsænkede disse i en af søerne. Byttet blev som tidligere solgt i Århus, så nu var der atter midler til at svire en tid. Vognen blev savnet, og ejeren fulgte dens spor indtil Nimtofte, men i Auning havde ingen set den, hvorfor den måtte være blevet borte i skoven. Da Mads konge hørte dette, blev han aldeles rasende og anstillede forhør specielt over Simon, der forsøgte at lede på vildspor til Markqvard Iversen til Meilgård, som havde ord for at plyndre de rejsende i sin skov, hvor den anden Grenå-Randers landevej førte igennem. Mads konge tilbød derefter købmanden og alle andre, der ville drage gennem skoven, at ledsage dem og indestå for deres sikkerhed, thi han var sat til at passe skoven og holde den ryddelig for røvere, om det så skulle koste hans liv.

En tid senere kom der bud fra en vognkortege om følgeskab gennem hans skov, og Mads tøvede ikke et øjeblik, blæste i sit horn, hvorefter den før omtalte hvide hingst - kaldet Skimming - kom med hele sit hoppefølge. Mads satte sig op på Skimming, mens Erik og en anden dreng besteg hver sin hoppe, - og således drog hele »toget« igennem skoven uden at støde på fjender. Købmandene blev fuld af beundring for Mads konge og udbredte sin ros i hele Randers og Grenå, hvorpå ingen i lang tid drog gennem skoven uden beskyttelse af Mads konge. Dermed kunne Mads også få bragt sine huder og skind til Randers og erholde sine fornø-

denheder uden selv at ulejlige sig et sted hen, han ikke ønskede.

Således gik der lang tid. Man hørte ikke mere om røverne i skoven, og efterhånden ophørte købmændene i Randers med at søge lejde hos kongen, da det jo opholdt deres vogne ret længe i Auning, indtil Mads kunne nå frem med sin beskyttelse. Dette havde Simon også bemærket, og han fik derfor en af sine misdædere til at tage tjeneste i Fausing, så denne i god tid kunne underrette Simon om, når en rigt ladet vogn var undervejs. Snart kunne spionen da også melde om en vogn næste dag forspændt fire heste, der foruden kusken kun havde en forrider i følge. Simon samlede en ti mand stærk røverbande, overfaldt vognen, kvalte de to kørere og ombundet med store kampesten smed disse i den store sø - nu kendt som Langesø. Dagen efter overfaldet blev Mads konge i høj grad overrasket over at se Skimming komme ganske alene og standse foran huset. Sammen med Erik fulgte kongen Skimming til landevejen, hvor spor af en vogn drejede ind i skoven. De så straks, at en del mennesker havde gået ved vognen. »Her har røverne været, de har ikke været til hest, så det kan ikke være folk fra Meilgård, men snarere Simon og hans bande«, udtrykte Mads og bød Erik ride rundt til alle skovens folk og tilsige dem møde på overfaldtstedet. Snart samledes alle med undtagelse af Simon og Peer Nielsen, og da Erik endelig kom tilbage, kunne han berette, at disse ikke var at træffe hjemme, men konerne mente, at de var i skoven. »Ja vist, nej de ere på vej til Århus for at afhænde rovet, og vi forfølger sporet«, bedyrede Mads. Sporet gik hen til landevejen, medens spor af flere mennesker med to tungere ting slæbende efter sig førte ned til søen. Der sås det tydeligt, at ligene vare nedsænkede, hvorfor Mads beordrede Erik til at dykke ned og skære stenene løse og sætte sine fiskekroge i ligenes klæder, så disse kunne hales i land. Ligene blev lagt på Lars Jensens vogn og kørt til Nimtofte for kirkestævne, hvor præsten og byens mænd mødte frem og edssvoren fik den samme forklaring af Mads konge og hele hans følge. Ligene blev begravet udenfor kirkegården, da de var døde uden skrift og absolution (5). Flere af de tilstedeværende, der var medskyldige, sagde intet, men efter hjemkomst samlede de deres del af byttet og red om natten over Koed, Thorsager, Ugelbølle og til Rodskov mølle, hvor de kunne advare Simon og Peer inden deres hjemkomst. »Den forbandede hvide hingst, jeg har altid haft den følelse, at han skulle blive min ulykke, - er der nogen, som ved et sted, vi kan drage hen og fortsætte vor håndtering«, ytrede Simon. Peer Nielsen foreslog da en gammel kæmpe-langdykke ved Ørbækgård, men der er ikke plads til hestene, så dem må vi afhænde og så til gengæld købe våben. Forslaget vedtoges, og ved langdykkerne gravedes nok en hule, som konerne, der nu af Mads var bortvist fra skoven, kunne bruge til madlavning og lignende. Røverbanden foretog nu i flere år mange overfald ved begge landeveje, men ingen kunne begribe, hvor røverne holdt til. Røvernes navne var efterhånden en trussel så stor, at selv mødre ofte truede sine børn til at være artige med at nævne disse. Røverne var dog nu blevet

så overmodige, at deres bestandige tilsidesættelser af alle forsigtighedsregler endte med hele bandens endeligt. Røverne besluttede at trænge ind selve juleaften hos Knud Harildsen på gården Knie, og mens de således smovsede her i mad og drikke, havde Knud sendt sine tre halvvoxne drenge efter hjælp. Snart var gårdspladsen omringet af føgederne fra Ørbækgård og Skervad med sine hofkarle og bevæbnede bønder, ialt vel hundrede. En del af røverbanden, bl.a. Peer Nielsen dræbtes i kampen, og resten blev taget til fange. Røverne blev ført til tinge, hvor de senere alle blev dømt fra livet, halshugget og derefter lagt på stejler, så himlens fugle kunne afpille al kødet til skræk og advarsel for andre.

Imidlertid fik Otto Nielsen til Hevringholm af sin mest trofaste undersåt, føgeden Lars Mogensen, underretning om Mads Eriksen, som de kalder kongen, og om Skimming og hele stoddet, der sammen med indsiderne og hjon herskede i de store skove. Han fortalte også om Flensborg-købmandens endeligt ved hjælp af stoddet, som jo egentlig tilhørte hans herre og ikke Mads konge. Om selve udbyttet derved vidste føgeden, at de fik femten hundrede tyske mark for varene. Havde Mads så beholdt det hele selv, var det nok at finde, men han havde været så tosset at dele det med de andre i skoven, også dem der siden blev røvere, - så det kunne man nok skyde en hvid pind efter. Således kan Mads ikke spille konge i skoven, og hverken han eller hans søn, Erik, må blive der, selvom vi aldrig kan få sådanne folk til at vogte på de mange heste.

Otto Nielsen besluttede derfor at sende bud efter Mads og Erik tilligemed den så fremtrædende hvide hingst. Han påbød derfor en dreng og en svend at ride over Gjesing til Auning og der få en vejviser med, som kunne finde frem til Mads konges hus. Mads var slet ikke fornøjet med den befaling, skønt han mente kun at have opfyldt sin pligt og i enhver henseende have opført sig som en ærlig mand. En hemmelig anelse sagde ham dog, at der var noget galt, så han sov ikke meget den påfølgende nat. Næste morgen fangede han Skimming og drog afsted til Hevringholm sammen med Erik og de fremmede.

Da de ankom til godset var med ærinde om frieri til jomfru Mette samlet Laurids Muus til Stenalt, brødrene Esge Jensen (Brøk), Estrup, og Lave Jensen, Clausholm, samt Niels Pedersen (Gyldenstjerne), Aagaard, Ove Tagesen (Reventlov) og hans broder Henrik Tagesen, som var medejere af Bjørnholm. Efter frieriets godkendelse og den efterfølgende middag opfordrede Otto Nielsen selskabet til, efter at han havde fortalt om Mads konge, drabene i skoven og den fantastiske hvide hingst at følge med og selv høre Mads berette om sagen. Det havde voldt megen besvær at få hingsten med ud af skoven, men ankomsten til Hevringholm blev den helt balstyrisk, og ikke før efter et par timers kamp med tolv af karlene mere eller mindre lemlæstede var det herlige dyr så udmattet, at den ikke kunne røre sig og bastet og bundet lod sig slæbe til stalden. Da Mads i det fine selskab skulle aflægge beretning, var han helt konfus og blev aldeles stum, hvorfor Erik

Sådan så Mads konges hus med kjælden i forgrunden ud, inden det blev stukket i brand.

måtte træde til og helt sandfærdigt berette om alt, hvad der var foregået. »Det var flot og prægtigt fortalt«, udbød Henrik Tagesen, »kom her hen og drik af mit krus, det har du fortjent«. De øvrige herremænd misbilligede Henrik Tagesens adfærd, og den stolteste af det danske ridderskab, Esge Jensen, sagde derpå, at Henrik Tagesen jo har sin egen mening om mennesker og deres værd, uanset det er gårdfæstemænd, hjon eller andet godtfolk.

Otto Nielsen forlangte derefter, at Mads skulle aflevere de femten hundrede mark, hvilken dom tiltrådtes af hele ridderskabet. Mads tilbød straks sin og Eriks part, som var to hundrede mark, de andre mænds dele må I selv tage, for jeg har givet pengene til dem og tager dem derfor ikke igen. De fire røveres part kan nok ikke skaffes til veje. Mads og Erik indsattes derefter i hullet, og næste morgen blev selskabet indbudt til under Eriks føreskab at bese skoven og opsøge de formastelige for at få pengene udleveret, mens Mads skulle blive i hullet, indtil selskabet var hjemme igen.

De fleste af nybyggerne havde endnu deres part af udbyttet i behold, som straks alleveredes, og som yderligere straf skulle de fremover betale landgilde til Hevringholm i forhold til den af dem opdyrkede jord. Kun Lars Jensen, der for mange år siden var flygtet fra Hevringholm, blev straks frataget al sin besætning og ført til hullet, hvor han måtte gøre Mads selskab med vand og muggent brød til føde. Inden selskabet drog hjem, besluttedes at gå på vildsvinejagt i Gjesing mose under Eriks anvisning, og hvis ikke netop han havde været med, var Henrik Tagesen nok bukket under i kamp med alle tiders største vildorne. Den næste dag blev der holdt dom, og da der stadig manglede seks af de femten hundrede mark, og selv om det ikke mere var lovlig, blev de arresterede med familier sat på auktion. Niels Pedesen til Aagaard købte Lars Jensen for fyrretyve mark. Henrik Tagesen købte Mads også for fyrretyve og Erik for tyve mark, men gav dem straks fri for stavn (6) med al deres afkom, så de kunne være, hvor de lystede. Han tilbød dog yderligere Mads en gård at bestyre, og Erik ville han gerne gøre til riddersvend. Begge svarede dybt rørt, at de ville lyde og følge Henrik Tagesen i liv og død.

Efter at Mads konge og Erik havde forladt skoven, og da Skimming var blevet på Hevringholm, kunne stoddet i skoven ikke mere holdes i ave, og de skiftende nye oppassere forstod sig ikke på at vogte vilde heste. Ulve og bjørne gjorde et stærkt indhug i bestanden, og tyve hjalp vel også til, så efterhånden var der så lidt tilbage, at Otto Nielsens værdier svandt ind, og han måtte skifte med sine søskende. Hevringholm beholdt den nordlige del af skoven, hvilken ved Løvenholms oprettelse fulgte med denne gård, Stenalt fik part i den sydlige del, og de andre dele er senere erhvervet til Gl. Estrup, Holbækgård - og igen senere Stadsborg, Eldrup, Fjeld og Skaføgård.

Således hævnede den behandling, som skovens konge havde lidt, sig selv, og Otto Nielsens gerrighed lik dårlige økonomiske følger, så han fortrød mere end en gang, at han havde ladet sig henrive til at sælge Mads Eriksen og hans søn.

Dermed forsvandt Mads konge fra de herværende skove i sommeren 1432, idet Henrik Tagesen tog hele hans familie med til sin mindre herregård, Rastkjærgård, på Varde-egnen. I den første tid var Mads meget nedbøjet over den skam han havde måttet døje på Hevringholm, - det at han en skovens konge var blevet solgt som træl, ja, ligesom man sælger heste, det var en skændsel uden lige. Mads fik nu lov at virke som hestehandler, og med sit virke kom han således rundt i Jylland, hvor han ivrigt tilskyndet af Henrik Tagesen rejste bønderne til oprør mod adelen og senere presset af andre også mod gejstligheden for disses tiltagende på bønderne pålagte byrder med tiende, landgilde og alle mulige slags afgifter. Oprørerne valgte naturligt Mads konge til deres høvedsmand, og efter at man den 2. april 1434 stormede og indtog Varde slot, fortsatte kampene i flere år både i Jylland og senere på Sjælland. Mange voldsomme fejder, hvor bønderne

med økse, leer, knive og morgenstjerner kæmpede mod bedre udrustede og beskyttede ryttersvende, bølgede frem og tilbage.

Den 6. juni 1441, da Kristoffer af Bayeren var udråbt af adel og gejstlige til konge af Danmark, fandt det endelige slag sted ved Set, Jørgens bjerg, - overgangen ved Feggesund fra Salling-Mors til Thy og Vendsyssel. Henrik Tagesen og Mads konge blev her taget til fange, hvorefter de blev radbrækkede og lagt på stejle, - og således endte Mads konge aldeles ufortjent sit bevægede liv. Sønnen Erik beluskede modparten ved at forestille sig dræbt i kampen og flygtede fra valpladsen, da natten faldt på.

Iøvrigt var det ved dette slag, hvor folkene fra Thy, Mors og Salling svigtede den stærke gruppe fra Vendsyssel, og hvis ikke dette forrædderi havde fundet sted, var kampens resultat nok blevet et andet. Affæren har givet anledning til disse ret berømte verslinier:

*Og først da rømte de morsinger
og så de forrædere fra Thy,
efter de stode de vendelboer,
thi de ville ikke fly.*

Litteratur: T.A. Becker (1887): Bondekrigen.

1) Hestebolk 2) Stavvandinne folk 3) Godsforsværet 4) Arvemæssige trælle 5) Frikendelse 6) Arbejdskraft bundet til sit gods.

Årsberetning 1980.

1980 er det fjerde beretningsår for vor forening, og som de foregående må en gennemgang af aktiviteterne være det væsentlige. Bjarke Thomassen og Preben Strange skriver herom.

Der har også tidligere været plads for betragtninger og ønsker for arbejdet med arrangementer og andre aktiviteter. Der er nu ved at være en vis tradition for de forskellige ting, og vi kan glæde os over pænt fremmøde.

Et pust fra ungdommen havde vi, da de tre ældste årgange fra Auning skole i deres emneuge arbejdede med egnshistorie og her benyttede arkivet og besøgte flere steder i kommunen. De unge var meget positive, og vi håber det også må blive en tradition.

Et ønske er, at vi får plads og mulighed for at arkivet kan bruges i undervisningen i sammenhæng med udstillinger af forskellig faglig og folkelig karakter.

Det kræver nok en del materiale, da noget sådant vel skal være tilgængeligt for vore skoler og institutioner.

Bjarke Thomassen skriver i årsskriftet 79 om mål og resultater. Målene har vi stadigvæk, resultaterne er måske vanskeligere at få øje på. En skribent med letløbende pen ville vel evne at uddybe, hvad der gør, at man føler sig beriget ved at deltage i et møde efter sammenkomst af folkelig art. Vi har i hvert fald god tilslutning til de folkelige arrangementer, og med de dygtige foredragsholdere vi havde sidste vinter og sandsynligvis får igen i denne, linder vi måske ud af, hvad folkeligt er. Temaet her vil være »De folkelige bevægelser frem til årh. skiftet«. Emnet studeres også for tiden på landsplan.

Til slut et citat af forf. Anton Berntsen:

*Det er skønt at samle på minder,
at komme det svundne i hu,
når blot man ej derved glemmer,
det liv der skal leves nu.*

Til slut tak til alle der på forskellig vis har bidraget i årets løb.

Klaus Moltzen.

Også i det forløbne år har foreningen afholdt en del arrangementer. Den første aktivitet var udgivelsen af årsskriftet i december 1979. Dette var foreningens årsskrift nr. 3. Med sine 56 sider er det et bevis på, hvor vanskeligt det er at begrænse årsskriftets volumen.

Heldigvis har vi mange gode skribenter at trække på.

I januar startede en foredragsrække med titlen »Det danske landbøsamfund gennem de sidste 200 år«. Foredragsrækken blev kørt under aftenens. Emnet blev behandlet på 5 aftener.

Tilslutningen til foredragsrækken var over forventning, idet ca. 40 mødte op.

Den 18. februar blev foreningens årlige generalforsamling afholdt i forsamlingshuset i Fausing.

Fremmødet var mindre, end det plejede at være. Dette var en skam, idet mange derved gik glip af den gode underholdning, som blev leveret af Esther og Bent Borring. Esther fremviste og forklarede om folkedragter, og Bent supplerede med fortællinger fra folkedragtens tidsperiode.

Den 22. april satte vi fokus på Høring kirke. Arrangementet startede i kirken, hvor Klaus Møltesen fortalte og fremviste.

Bagefter blev der fortsat i forsamlingshuset. Her viste to medarbejdere fra Jørgen Malling's tegnestue lysbilleder. Der var fremmødt ca. 120 tilhørere.

Den 17. juni blev den årlige udflugt afholdt. Den gik i år til Auning-området. Turens hovedpunkter var Brunmøse, Tværsige, Porsbakkerne, Auning kirke, og til slut var der kaffebord i Auninghallen.

Trods en forudgående dag med regn fik vi opklaring med tørvejre hele aftenen. Tilslutningen var fin, idet ca. 100 var fremmødt.

Den 14. oktober indledte vi efterårets arrangementer med en aften på Sønderhaldskolen i Assentoft. Emnet var Hadstens Egnsarkiv og Samling gennem 10 år. Over dette emne og meget mere fortalte Nydam Jensen fra Hadsten. Der var fremmødt ca. 50.

Bjarke Thomassen.

I løbet af året er det lykkedes at starte det, vi håber kan blive begyndelsen til en arkæologisk gruppe under Lokalhistorisk Forening.

Formålet med at starte en sådan gruppe er at virke for fremme af viden om oldtiden specielt den lokale oldtid i Sønderhald kommune samt gennem foredrag, museumsbesøg, udflugter m.v. at skærpe interesse for forhistorien.

Der er etableret et samarbejde med Kulturhistorisk Museum i Randers, og ved besøg på museet er der foretaget afskrift af hvad der findes af skriftligt materiale om fund m.v. i de 8 sogne, kommune består af.

Det er især Nationalmuseets sognebeskrivelser om hvilke oldtidsminder der på daværende tidspunkt fandtes i sognene. Mange af disse oplysninger kan også have interesse for slægtsforskere og lokalhistorikere, og det er derfor meningen at få dem indordnet i et egentlig topografisk system.

Med sognebeskrivelsen i hånden vil gruppen opsøge de i beskrivelsen angivne steder for at foretage en registrering af den nuværende tilstand for de omhandlede fortidsminder, eller hvad værre er for at konstatere at de helt er forsvundne.

Gruppen er ligeledes interesseret i at komme i forbindelse med private, der ligger inde med oldsager, for at fotografere eller tegne genstandene samt få registreret, hvor de er fundet og om der har knyttet sig særlige omstændigheder til fundet.

Endelig vil gruppen gerne underrettes, hvis der under mark-, bygge- og anlægsarbejder m.v. stødes på fund der kan være af arkæologisk interesse. Nøg så lille en brik kan være med til at give oplysninger om fortiden, hvorfor man ikke af angst for forsinkelse af det pågældende arbejde skal undlade at give underretning om fundet. Telefonisk henvendelse kan ske til Preben Strange, Skovduevej 60, Assentofli, - tlf. 49 52 84.

Preben Strange.

LOKALHISTORISK FORENING for SØNDERHALD KOMMUNE.
REGNSKAB 1979.

Beholdning	8.241,04
Medlemskontingent 1979	2.300,00
Medlemskontingent 1980	2.200,00
Salg af årsskrift	580,00
Arrangementer	525,00
Bidrag, Djurslands bank	200,00
Tilskud S.L.F. (tipsmidl)	800,00
Renter	559,71
Ialt kr.	15.405,75

Arrangementer	463,40
Annoncer	931,37
Kontor	524,09
Arkiv	2.311,09
S.L.F.	165,00
Vedtagter	697,45
Diverse	68,20
Ialt kr.	5.160,60

Check	964,47
Sparekasse	7.019,18
Giro	2.118,40
Kassebeholdn.	143,10

10.245,15

Ialt kr.	15.405,75
---------------	-----------

Der var i 1979 211 medl.

Et udsnit af udflugtsdeltagerne 1980 beundrer naturskønheden i Tjørnsømosen.

Foto: Erik Olson, Aarsten.

Arkivets adresse og åbningstid:

Den gamle inspektørbolig, Østergade 30, 8963 Auning - hver torsdag kl. 15-17 og 19-21 samt første søndag i hver måned kl. 15-17.

FORMAND:

Gårdejer Klaus Moltesen, Hørning, 8900 Randers - tlf. 49 43 23

NÆSTFORMAND:

Ingeniør Bjarke Thomassen, Nedergårdsvej 4, Langkastrup mk. - tlf. 49 41 12

KASSERER:

Fru Helga Sørensen, Årslev, 8900 Randers - tlf. 49 13 40

SEKRETÆR:

Fru Else Pedersen, Gundestrupvej 17, Hørning, 8900 Randers - tlf. 49 48 74

ØVRIGE BESTYRELSESMEDLEMMER:

Gdr. Søren Rasmussen, Fausing Østergård, 8961 Allingåbrø - tlf. 48 13 26

Sognepræst Jørgen Michaelsen, Ø. Alling, 8963 Auning - tlf. 49 20 46

Fru Vibeke Nielsen, Skovdalsvej 15, 8963 Auning - tlf. 48 36 78

Overkontrollør Preben Strange, Skovduevej 60, Assentoft - tlf. 49 52 84

VALGT AF BYRÅDET:

Gdr. Evald Nielsen, V. Alling, 8963 Auning - tlf. 49 20 94

Ekstra eksemplarer af årskriftet 1980 kan indtil årsskiftet afhentes hos ovennævnte bestyrelsesmedlemmer for 20 kr. pr. stk. Derefter kun på ekspiditionsadressen: Helga Sørensen, Årslev, 8900 Randers, tlf. 49 13 40.

Enkelte overskudseksemplarer fra 1977, 1978 og 1979 kan kun rekvireres hos ekspeditionen.

Indgang til arkivet. Se pilen.